

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**UREDITEV POTROŠNIŠKEGA KREDITIRANJA V
SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI**

Ljubljana, maj 2006

TADEJA KOCJANČIČ

IZJAVA

Študentka Tadeja Kocjančič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Marka Košaka, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. PROBLEMI POTROŠNIŠKEGA KREDITIRANJA V SLOVENIJI PRED NOVELO ZAKONA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH LETA 2004	2
3. NOVELIRANI SLOVENSKE ZAKON O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	3
3.1. POMEN IZRAZOV	3
3.2. OMEJITVE	4
3.3. PREPREČEVANJE IZOGIBANJA ZAKONSKIM DOLOČBAM	5
3.4. OGLAŠEVANJE	5
3.5. OBVEZNOSTI PRED SKLENITVIJO KREDITNE POGODBE, VSEBINA KREDITNE POGODBE	6
3.5.1. Obveznosti pred sklenitvijo kreditne pogodbe	6
3.5.2. Vsebina kreditne pogodbe	6
3.5.3. Posebna pravila za hipotekarne pogodbe	7
3.5.4. Pogodbe o prekoračitvi na tekočih računih	7
3.5.5. Odstop od kreditne pogodbe in predčasno odplačilo	7
3.6. PRAVICE IN OBVEZNOSTI DAJALCA KREDITA IN POTROŠNIKA	7
3.6.1. Predčasno odplačilo	7
3.6.2. Razdor pogodbe s strani dajalca kredita	8
3.6.3. Odstop terjatev	8
3.6.4. Zavarovanje z vrednostnimi papirji	8
3.6.5. Financiranje tretjih oseb	9
3.7. POSREDOVANJE POTROŠNIŠKIH KREDITOV	9
3.8. NADZOR NAD IZVRŠEVANJEM ZAKONA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	9
3.8.1. Dovoljenje za opravljanje storitev potrošniškega kreditiranja	9
3.8.2. Nadzor in poročanje	10
3.9. NIČNOST POGODBENEGA DOLOČILA	11
3.10. EFEKTIVNA OBRESTNA MERA	11
3.10.1. Način izračuna efektivne obrestne mere	11
3.10.2. Stroški, ki niso skupni stroški kredita	12
3.10.3. Najvišja dopustna efektivna obrestna mera	12
4. PROBLEMI POTROŠNIŠKEGA KREDITIRANJA V SLOVENIJI PO SPREJETJU NOVELE ZAKONA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	13
5. FINANČNI PODATKI ZA SLOVENIJO	16
5.1. VALUTNA STRUKTURA KREDITOV IN NAČINI OBRESTOVANJA	18
5.2. ZAVAROVANJE POTROŠNIŠKIH POSOJIL V SLOVENIJI	20
6. FINANČNI PODATKI ZA EVROPSKO UNIJO	20
7. INTEGRACIJA EVROPSKEGA TRGA POTROŠNIŠKIH KREDITOV	23
7.1. RAVEN INTEGRIRANOSTI TRGA POTROŠNIŠKIH KREDITOV V EVROPSKI UNIJI	25
8. EVROPSKA DIREKTIVA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	26
8.1. ZAKAJ JE POTREBNA NOVA EVROPSKA DIREKTIVA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH?	27
8.2. CILJI REVIZIJE EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	28
8.3. PREDLOG SPREMENJENE EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	29

8.3.1. Področje uporabe.....	29
8.3.2. Informacije in prakse pred sklenitvijo kreditne pogodbe.....	30
8.3.2.1. <i>Standardne informacije za oglaševanje</i>	30
8.3.2.2. <i>Predpogodbene informacije</i>	30
8.3.3. Letni odstotek obresti.....	31
8.3.4. Dostop do zbirke podatkov o zamujanju pri odplačevanju.....	33
8.3.5. Informacije in pravice v zvezi s kreditnimi pogodbami.....	33
8.3.5.1. <i>Informacije, ki jih je treba vključiti v kreditne pogodbe</i>	33
8.3.5.2. <i>Kreditna pogodba v obliki možnosti prekoračitve</i>	33
8.3.5.3. <i>Pravica do odstopa</i>	34
8.3.5.4. <i>Prag za manjša posojila</i>	34
8.3.5.5. <i>Načelo odgovornega posojanja</i>	34
8.3.5.6. <i>Povezane transakcije</i>	35
8.3.5.7. <i>Predčasno odplačilo</i>	36
8.3.6. Predpisi o dajalcih kreditov in kreditnih posrednikih	36
8.3.7. Usklajevanje, vzajemno priznavanje in obveznost izvajanja direktive.....	37
8.3.8. Zunajsodno reševanje sporov	37
8.3.9. Sprememba Direktive 93/13/EGS (Direktiva o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah)	38
8.4. PREDNOSTI NOVE EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	38
8.5. VPLIV PREDLOGA EVROPSKE DIREKTIVE NA INTEGRACIJO EVROPSKEGA TRGA POTROŠNIŠKIH KREDITOV	39
8.5.1. Težave uveljavitve maksimalne harmonizacije.....	40
8.5.2. Druge ovire integracije evropskega trga potrošniških kreditov	40
9. RAZMERJE MED NACIONALNIMI ZAKONI IN PREDLOGOM EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH.....	41
9.1. RAZLIKE MED ZAKONOM O POTROŠNIŠKIH KREDITIH IN PREDLOGOM EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH	43
10. SKLEP	45
LITERATURA.....	47
VIRI	47
PRILOGE	

1. UVOD

Beseda kredit izhaja iz latinskega glagola »credere«, kar pomeni verovati, upati, dati na kredit, dati na upanje (Ribnikar, 1998, str. 4). Potrošniški krediti se lahko namenijo za nakup dobrin, plačilo storitev ter različnih dajatev, danes so sestavni del našega življenja in omogočajo uravnavanje likvidnosti osebnih financ. Trg potrošniških posojil se v zadnjih letih hitro razvija, obseg danih posojil pa raste.

Razvoju trga pa mora slediti tudi zakonodaja, tako evropska kot nacionalna. Evropska komisija je prepoznala potrebo po prenovi direktive o potrošniških kreditih iz leta 1987, ker je glede na današnje stanje zastarela, poleg tega pa ni pripomogla k vzpostavitvi notranjega trga potrošniških kreditov, kar je del širšega cilja vzpostavitve evropskega notranjega trga finančnih storitev oz. notranjega trga nasploh.

Trgi potrošniških posojil se med državami članicami Evropske unije precej razlikujejo, zato se razlikujejo tudi nacionalne zakonodaje, posledično pa je harmonizacija zakonodaje na ravni celotne EU zelo težko dosegljiva.

Potrošniška posojila dvigujejo življenjsko raven, vendar le, če se ljudje zadolžujejo odgovorno. V praksi se pogosto zgodi, da potrošniki ne razumejo formulacij, ki jih vsebujejo kreditne pogodbe. Tudi v Sloveniji je prišlo do finančnih afer in grenkih izkušenj tistih, ki jih je vodila prevelika naivnost ali neznanje, zato je leta 2004 prišlo do spremembe zakona o potrošniških kreditih, ki ureja slovenski trg potrošniških kreditov.

Namen diplomskega dela je prikazati regulativo potrošniških kreditov v Sloveniji in na ravni EU, poleg tega želim oceniti vpliv predloga evropske direktive o potrošniških kreditih na slovenski zakon, ki ureja to področje, in preučiti posledice, ki bi jih imela evropska direktiva v predlagani obliki na integracijo evropskega notranjega trga potrošniških kreditov.

Diplomsko delo je razdeljeno na osem poglavij. V drugem poglavju opisujem probleme na področju potrošniškega kreditiranja v Sloveniji pred novelo Zakona o potrošniškem kreditiranju, ki jo podrobneje predstavljam v sledečem poglavju. V četrtem poglavju opisujem težave, ki so ostale tudi po noveli zakona. V naslednjih poglavjih predstavljam finančne podatke o stanju potrošniških kreditov v Sloveniji (peto poglavje), v EU (šesto poglavje) in podatke o integraciji evropskega trga potrošniških kreditov (sedmo poglavje). V osmem poglavju opisujem predlog evropske direktive o potrošniških kreditih, prednosti predlagane direktive in potencialne težave pri njenem uveljavljanju. V devetem poglavju predstavljam razmerje med nacionalno zakonodajo in predlogom evropske direktive. Sledijo sklepne ugotovitve. Podatke in informacije o regulativi potrošniških kreditov sem pridobila iz zakonodaje, časopisnih člankov in publikacij.

2. PROBLEMI POTROŠNIŠKEGA KREDITIRANJA V SLOVENIJI PRED NOVELO ZAKONA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH LETA 2004

Osnovo potrošniškega kreditiranja ureja Zakon o potrošniških kreditih (v nadaljevanju: ZPotK) ki je specialen predpis ter ureja razmerja med potrošniki na eni strani in dajalci kredita oz. kreditnimi posredniki na drugi strani.

Zveza potrošnikov Slovenije (v nadaljevanju: ZPS) je že leta 2003 ugotovila, da se je na slovenskem trgu širilo posojanje denarja, ki ga je bilo mogoče označiti kot oderušvo. Ob reševanju pritožb potrošnikov v zvezi s posojili so ugotovili, da so bili posojilodajalci ponavadi družbe z omejeno odgovornostjo (zastavljavnice in druga podjetja), ki so navadno zaračunavali znatno višje (oderuške) obresti oziroma višje stroške, povezane z najemom kredita, njihove stranke pa potrošniki z nižjimi prihodki, ki jim je bil trg bančnih posojil nedostopen zaradi njihove (pre)nizke kreditne sposobnosti, neredne zaposlitve ali statusa. V posamezen posel je bilo vpletenih več podjetij, obrestne mere posojil neopredeljene, zavarovanja pa nesorazmerno visoka in draga (Križnik, Viršek, 2004a).

Nadzor je v večini primerov pokazal, da je kreditodajalec kljub visokim obrestim spoštoval določbe ZPotK in je bila objavljena točna enotna obrestna mera (v nadaljevanju: EOM), ki je vsebovala stroške, povezane z najemom kredita, in da je pogodba vsebovala predpisane elemente, zato nadzorni organ ni mogel ukrepati.

Kot zavarovanja se je pogosto pojavljalo hipotekarno zavarovanje, hipotekarni krediti pa so bili izpuščeni iz takrat obstoječega ZPotK. Urad RS za varstvo potrošnikov je leta 2000 predlagal takšno rešitev, ker je povzemal še vedno veljavno evropsko direktivo o potrošniških kreditih (v nadaljevanju: direktiva), v katere hipotekarni krediti prav tako niso vključeni, zato se ureditev potrošniškega kreditiranja, kakršno smo imeli pred spremembo ZPotK, ni razlikovala od ureditve v večini evropskih držav (Miklavčič, 2004).

Lažne klavzule o hipotekarnem jamstvu za terjatev upnika so bile vključene v pogodbe zato, da se je prikrila prava narava posojil. Gotovinsko posojilo fizični osebi je namreč zapadlo pod dokaj strogo regulativo ZPotK, medtem ko za nadzor sprejemljivosti določb hipotekarnih posojil ni bila pristojna nobena državna institucija, saj je bila pristojnost tržnega inšpektorata, ki je odgovoren za nadzor nad posojilnimi pogodbami, omejena na potrošniška posojila, med katera pa niso sodila posojila, zavarovana s hipoteko.

Razmerja med zneskom posojila in celotnega odplačila (vsota anuitet) so bila v nekaterih primerih absurdno visoka. V slovenski zakonodaji obstajajo omejitve, preko katerih posojilodajalci ne smejo. Oderuška obrestna mera je dogovorjena obrestna mera zamudnih ali pogodbenih obresti, ki je za več kot 50 odstotkov višja od predpisane obrestne mere zamudnih obresti. V primeru, da upnik ni izkoristil stiske dolžnika, so obrestne mere lahko še višje. Problem je bil v tem, da so bile zamudne obresti zelo visoke, zato je imel posojilodajalec preveč maneverskega prostora (Križnik, Viršek, 2004).

Hkrati s kreditno pogodbo so se podpisovali tudi različni blanco dokumenti, z izpolnitvijo katerih so upniki lahko uveljavili svoje terjatve (Križnik, Viršek, 2004a).

Zelo razvpite so bile t.i. sell and lease back pogodbe, ki jih ZPotK ni obravnaval. Pri tem je šlo za posojila, pri kateri je stranka kreditodajalcu za neko določeno kupnino – kvaziposojilo prodala hišo ter jo na lizing vzela nazaj. Šele po odplačilu lizinga pa bi stranka spet postala lastnica svoje hiše, saj si je kreditodajalec pridržal lastninsko pravico. Pogodbe sell and lease back v finančnem svetu niso nič nenavadnega, neobičajno je bilo to, da precej kreditojemalcev ni bilo sposobnih odplačevati domnevno oderuških obrokov, poleg tega pa so za sklenitev ali podpis pogodbe pri notarju pooblastili uslužbenca kreditodajalca. Tako je bil pri večini pogodb za posle pri notarju odgovoren isti človek na obeh straneh pogodbenih strank – kupec in prodajalec hkrati (Praprotnik, 2004). Ključni očitki številnih oškodovanih kreditojemalcev v zvezi z delom notarjev so bili, da jim pogodb niso prebrali ter da jih niso opozorili na pravne posledice, ki izhajajo iz sklenjenih posojilnih pogodb (D.P., 2005).

Nujna je bila sprememba ZpotK, ki bi moral vključevati hipotekarna posojila, bolj primerno urediti najvišjo dovoljeno obrestno mero in zavarovanje posojil z blanco finančnimi inštrumenti, jasno določiti obveznosti in odgovornost notarjev ter odpraviti druge pomanjkljivosti ZPotK v tedanji obliki. ZPotK naj bi bil tako dopolnjen po zgledu nekaterih skandinavskih držav, ki so uporabljala strožjo zakonodajo, kot so jo predvidevale smernice EU (Viršek, 2004).

3. NOVELIRANI SLOVENSKI ZAKON O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Osnovni namen ZPotK, ki je bil noveliran maja 2004, je zaščititi potrošnika – kreditjemalca, zato vsebuje vrsto pravil, ki zagotavljajo ustrezno obveščenost potrošnika in določajo pravice in obveznosti obeh pogodbenih strank, da bi bila tako zagotovljena njuna enakopravnost. Seveda pa samo ZPotK ne more zaščititi potrošnikov pred zlorabami in oškodovanji. Zakonodaja je lahko učinkovito varstvo le, če potrošniki dobro poznajo svoje pravice in razumejo, kakšne obveznosti prevzemajo s sklepanjem kreditnih pogodb.

3.1. POMEN IZRAZOV

Potrošnik je fizična oseba, ki v poslih po ZPotK deluje za namene izven svoje poklicne ali pridobitne dejavnosti. Dajalec kredita je fizična ali pravna oseba ali skupina teh oseb, ki da ali obljubi, da bo dala potrošniku kredit v okviru svoje dejavnosti, poslovanja ali poklica. Kreditni posrednik je fizična ali pravna oseba, ki v okviru svoje dejavnosti, poslovanja ali poklica opravlja posredovanje pri sklepanju kreditnih pogodb v okviru dejavnosti dajalca kredita, ki ga za to pooblasti s pogodbo.

Čista vrednost kredita je vrednost, ki jo prejme potrošnik plačano od dajalca kredita oziroma vrednost stvari, ki je bila dana potrošniku na kredit (ZPotK, 2004).

ZPotK velja za vsako pogodbo, s katero dajalec kredita da ali obljubi, da bo dal potrošniku kredit v obliki odloženega plačila, zlasti pri prodaji blaga ali pri zagotavljanju storitev, posojila, zlasti gotovinskega posojila ali prekoračitve na tekočem računu ali drugega podobnega finančnega dogovora, ki ima z ekonomskega vidika enak namen kot kredit. Velja torej za vsako kreditno pogodbo, ki jo na eni strani sklene potrošnik in na drugi strani dajalec kredita, kar pomeni, da v primeru, če jo skleneta dve fizični osebi ali če kredit najame samostojni podjetnik za svojo obrt, ne gre za potrošniško kreditno pogodbo.

ZPotK velja za vse oblike kreditiranja potrošnika, ne glede na to, kdo je tisti, ki mu daje kredit (banka, zastavljavnica, trgovec...), saj je želel zakonodajalec uveljaviti varstvo potrošnika pri vseh poslih, katerih namen je kreditiranje potrošnika.

Med potrošniške kreditne pogodbe sodijo poleg »klasičnih« bančnih kreditov tudi gotovinski krediti drugih ponudnikov, pogodbe o prodaji blaga na obroke in t.i. leasing pogodbe oz. pogodbe o finančnem najemu/zakupu, če je v njih določena možnost za odkup stvari, ko se zakup izteče. Krog pogodb ni zaprt, saj se lahko na trgu pojavljajo nove oblike kreditiranja, pa tudi novi načini sklepanja pogodb. ZPotK velja tudi za kreditne pogodbe, ki se sklepajo na daljavo, to je s sodobnimi sredstvi komuniciranja, kot so elektronska pošta in svetovni splet (internet). Takšni načini sklepanja pogodb lahko za potrošnika pomenijo večjo nevarnost za zlorabe, zato so v Zakonu o varstvu potrošnikov (v nadaljevanju: ZVPot) posebne določbe o pogojih za veljavno sklepanje takšnih pogodb (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 2-5).

3.2. OMEJITVE

Zakon (ZPotK, 2004) se ne uporablja za:

- kreditne pogodbe, pri katerih je glavnica manjša od 40.000 SIT;
- najemne pogodbe, razen najemnih pogodb, ki določajo, da lastninska pravica na koncu preide na najemnika;
- kredite, ki so dani ali so omogočeni brez plačila obresti ali katerihkoli drugih stroškov (običajno so to krediti prodajalca za nakup blaga, uporaba kreditne kartice);
- kreditne pogodbe, po katerih se ne zaračunavajo nobene obresti ali stroški, pod pogojem, da potrošnik soglaša, da bo kredit poplačal v enkratnem znesku (npr. kreditne kartice);
- kreditne pogodbe, na podlagi katerih je potrošnik zavezan poplačati kredit v obdobju največ treh mesecev in skupni znesek kredita ne presega višine trikratnega zjamčenega bruto osebne dohodka v Republiki Sloveniji, za pretekli mesec;
- pogodbe za stalno dobavo storitev, če ima potrošnik med trajanjem njihove dobave možnost plačila v obrokih (npr.: naročnine, javne storitve).

Čeprav ZPotK ne ureja teh pogodb, to še ne pomeni, da ima dajalec kredita povsem proste roke. Za vsako pogodbeno razmerje med potrošnikom in ponudnikom storitev (kredita) ali blaga se uporabljajo določbe ZVPot (npr. o oglaševanju, o stvarni napaki, o garanciji, o

pogodbenih pogojih,...) ter pravila pogodbenega prava, določenega v Obligacijskem zakoniku (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 5).

3.3. PREPREČEVANJE IZOGIBANJA ZAKONSKIM DOLOČBAM

Posebne določbe naj bi preprečevale izigravanje ZPotK. Če dajalec kredita porazdeli znesek kredita v več pogodb, da bi se izognil veljavnosti zakonskih pravil, se vse štejejo kot ena pogodba, za katero veljajo določbe ZPotK.

ZPotK posebej natančno ureja primere, ko potrošnik proda svojo stvar (npr. hišo ali avto) in jo nato zopet odkupi oz. odplačuje po pogodbi o finančnem najemu (sell and lease back pogodba). Gre za obliko kreditiranja, pri kateri je lahko potrošnik zaradi nepoštenosti dajalca kredita izpostavljen velikim oškodovanjem, zato zakonodajalec takšno pogodbo šteje kot potrošniški kredit. Dajalec kredita oz. najemodajalec stvari, ki jo je kupil od potrošnika in mu jo nato spet prodal oz. dal v najem, ne sme obremeniti s stvarnimi pravicami tretjih oseb (npr. s hipoteko ali zastavo). Če gre za nepremičnino, mora dajalec kredita v korist potrošnika (najemjemalca, ki je sklenil najemno pogodbo) v zemljiško knjigo vpisati pravico prepovedi obremenitve ali odtujitve. Tako so tudi tretje osebe poučene o pogodbenih obveznostih dajalca kredita do potrošnika, ki odplačuje kredit ali najem zato, da bi ponovno postal lastnik svoje nepremičnine (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 6).

3.4. OGLAŠEVANJE

Oglaševanje pomembno vpliva na potrošnikovo odločitev, kateri kredit bo najel. Namen ZPotK je zagotoviti potrošniku ustrezne in poštene informacije o ceni in pomembnih elementih kredita, na podlagi katerih bo vedel, koliko stane ponujeni kredit, in bo lahko medsebojno primerjal kredite različnih ponudnikov. Temeljna prepoved zavajajočega oglaševanja je opredeljena v ZVPot. Prepovedano je zlasti oglaševanje, ki izkorišča nezkušenost in neznanje potrošnikov ter vsebuje nejasnosti, ki zavajajo potrošnika (ZVPot, 2004).

ZPotK pa vsebuje še natančnejše določbe, ki določajo obvezno vsebino tistih oglasov, ki predstavljajo višino obrestne mere ali druge podatke v zvezi s stroški kredita. Takšni oglasi ali ponudbe morajo vsebovati tudi EOM, zato da lahko potrošnik pravilno oceni, koliko ga bo stal kredit, in da lahko primerja ponudbe posameznih ponudnikov. Za oglase v tiskanih medijih in v poslovnih prostorih pa je še posebej določeno, da morajo vsebovati tudi konkreten primer izračuna skupnih stroškov in tistih stroškov, ki so izvzeti iz izračuna skupnih stroškov. Če oglas nima zahtevane vsebine, če vsebuje zavajajoče, neresnične trditve, gre za zavajajoče oglaševanje in tržna inšpekcija lahko za naročnika oglasa predlaga izrek visoke denarne kazni (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 6-7).

EOM, navedena v oglasih in ponudbah, mora biti opremljena z informacijo, da se lahko spremeni, če se spremenijo določeni podatki, ki so bili uporabljeni za njen izračun, in z

informacijo o datumu ali mesecu, na katerega se nanašajo v izračunu objavljene EOM uporabljeni podatki (ZPotK, 2004).

3.5. OBVEZNOSTI PRED SKLENITVIJO KREDITNE POGODBE, VSEBINA KREDITNE POGODBE

3.5.1. Obveznosti pred sklenitvijo kreditne pogodbe

Najetje kredita lahko pomeni za družinski proračun potrošnika veliko in dolgoročno obremenitev. Ključnega pomena je, da je kreditodjemalec pred prevzemom obveznosti informiran o vseh posledicah svoje odločitve, zato mora biti pred sklenitvijo kreditne pogodbe seznanjen z vsemi njenimi pogoji. ZVPot namreč določa, da pogodbeni pogoji zavezujejo potrošnika le, če je bil pred sklenitvijo seznanjen z njimi, torej ga je podjetje nanje opozorilo in so mu bili dostopni brez težav (ZVPot, 2004). Potrošniku ni dovoljeno zaračunati plačil, obresti, dajatev ali drugih podobnih stroškov, ki niso navedeni v kreditni pogodbi (ZPotK, 2004).

3.5.2. Vsebina kreditne pogodbe

Pisna pogodba mora v enostavnem in razumljivem besedilu določati (ZPotK, 2004):

- čisto vrednost kredita ali kreditni limit, če ta obstaja;
- EOM (skupni stroški kredita, ki so izraženi kot letni odstotek odobrenega kredita) in pogoje, pod katerimi je dopustno spremeniti EOM;
- način obrestovanja, pogostost kapitalizacije, način prilagajanja obrestne mere in uporabljen indeksacijski mehanizem;
- stroške, ki niso zajeti v izračunu EOM;
- pogoje plačila, ki so naloženi potrošniku, zlasti predvidene zneske posameznih plačil (obrokov), število plačil, natančen datum zapadlosti plačil in, če je mogoče, skupen znesek plačil;
- zavarovanja, ki jih mora zagotoviti potrošnik;
- pravico, da potrošnik odplača kredit pred zapadlostjo, in pravico, da lahko v takem primeru zahteva ustrezno zmanjšanje zneskov;
- pravico, da lahko potrošnik odstopi od pogodbe, in njegove obveznosti, če to pravico izkoristi;
- pri kreditnih pogodbah, kjer je obračun vezan na uporabo tuje valute, navedbo tuje valute in vrsto tečaja, po katerem se izračunava vrednost v domači valuti.

Če ni mogoč natančen izračun EOM, skupnih stroškov kredita ali druge obvezne sestavine pogodbe, mora pogodba vsebovati vse elemente, od katerih je ta izračun odvisen, in izračun predvidene EOM po pogojih, veljavnih na dan njene sklenitve (ZPotK, 2004).

V primeru, da v pogodbi ni obveznih zakonskih vsebin, ZPotK za tako kršitev določa visoko denarno kazen in celo možnost odvzema dovoljenja za opravljanje storitev kreditiranja. Poleg tega ima potrošnik pravico, da pogodbo razdre (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 9).

3.5.3. Posebna pravila za hipotekarne pogodbe

V primeru, da gre za večje zneske, kreditodajalci vztrajajo pri zavarovanju kredita; kreditojemalec jim mora ponuditi premoženje, iz katerega se bodo lahko poplačali, če mu kredita ne bi uspelo vračati.

Zaradi afere z oderuškimi krediti, ko je bilo prav zaradi najemanja kreditov, ki so bili zavarovani s hipotekami, oškodovano veliko število potrošnikov, so bili s spremembami ZPotK poostreni pogoji za sklepanje takih pogodb. Uvrščene so bili med potrošniške kredite in določen obvezen način sklepanja tovrstnih pogodb. Tako je poleg potrošnika – kreditojemalca zaščiten tudi tisti, ki kot fizična oseba (ne kot podjetnik) zastavi svojo nepremičnino za zavarovanje kredita, ki ga najame potrošnik (npr. starši za otroka). Takšna pogodba se mora skleniti pred notarjem (v obliki notarskega zapisa). Lastnik nepremičnine, ki se zastavlja kot zavarovanje kredita, mora biti osebno navzoč pri notarju, za katerega je določena posebna razlagalna obveznost. Notar je dolžan seznaniti lastnika nepremičnine s čisto vrednostjo kredita, z EOM, razložiti pa mu mora tudi, kaj se zgodi, če kredit ne bo plačan (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 9). Če potrošnik kredita ne odplačuje, lahko upnik zahteva tudi sodno prodajo nepremičnine, ki se v izvršilnem postopku pogosto proda po nižji ceni od tržne, in tako dolžnik ostane brez hiše ali stanovanja ter s še vedno neodplačanim delom kredita (če kupnina ne zadošča za poplačilo), od katerega tečejo zamudne obresti (Vuksanović, 2005).

3.5.4. Pogodbe o prekoračitvi na tekočih računih

Za to vrsto kreditiranja velja določba ZPotK, da mora biti pogodba pisna in da mora vsebovati podatke o višini limita, letni obrestni meri in stroških v času sklenitve pogodbe, kako se pogodba lahko spremeni oz. prekine. Za potrošnika je pomembno, da ga mora banka pisno obvestiti o kakršnikoli spremembi letne obrestne mere ali bistvenih stroškov. Tako potrošnik ve, koliko stane denar, ki si ga sposodi na ta način. Če pa pogodba o odprtju bančnega računa omogoča potrošniku, da uporablja limit brez posebnega dogovora (samodejni limit), potem ga je banka dolžna pisno obvestiti o letni obrestni meri in dodatnih stroških le, če traja prekoračitev več kot 3 mesece (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 10).

3.5.5. Odstop od kreditne pogodbe

Potrošnik lahko odstopi od kreditne pogodbe brez navedbe razloga pred koriščenjem kredita v petih dneh od njene sklenitve. Dajalec kredita ima v tem primeru pravico zaračunati potrošniku nadomestilo stroškov odobritve kredita in stroškov rezervacije virov sredstev (ZPotK, 2004).

3.6. PRAVICE IN OBVEZNOSTI DAJALCA KREDITA IN POTROŠNIKA

3.6.1. Predčasno odplačilo

Včasih je koristno na lastno pobudo kredit predčasno poplačati, še zlasti če je kreditojemalec dobil možnost najetja ugodnejšega kredita ali pa je preprosto pridobil nekoliko večji znesek denarja in ne želi več plačevati obresti.

Potrošnik lahko odplača kredit kadarkoli pred iztekom pogodbenega roka. Od zneska sedanje vrednosti obveznosti predčasnega plačila (diskontirane) kredita lahko odšteje sedanjo vrednost (valorizirano) pogodbenih obresti, vključno z morebitnimi stroški, ki bi tekle od dneva predčasnega plačila do dneva zapadlosti plačila po pogodbi, če so bile pogodbene obresti in stroški za to obdobje že obračunani in zajeti v plačila, ki jih je plačal potrošnik. Za izdelavo obračuna preostalega dolžnega zneska kredita sme dajalec kredita potrošniku zaračunati stroške, ki ne smejo presegati polovice stroškov za odobritev kredita. Razen teh stroškov ne sme zaračunati nobenih dodatnih stroškov ali škode zaradi predčasnega poplačila (ZPotK, 2004).

3.6.2. Razdor pogodbe s strani dajalca kredita

Potrošnikova temeljna obveznost iz kreditne pogodbe je redno plačevanje obrokov kredita, vendar pa lahko zaradi različnih vzrokov zamuja s plačili in v takšnih primerih bi dajalec kredita lahko sprejel prehude ukrepe v škodo potrošnika, zato ZPotK natančno določa posledice, če kreditojemalec zamuja s plačilom obrokov.

Dajalec kredita lahko zahteva plačilo preostalih obrokov pred zapadlostjo ali z enostransko izjavo razdre pogodbo, če je potrošnik v zamudi s plačilom začetnega ali dveh zaporednih obrokov, vendar mora dajalec kredita potrošniku najprej pisno določiti primeren dodatni rok za plačilo zapadlih obveznosti, ki ne sme biti krajši od petnajstih dni. Kreditodajalec lahko razdre pogodbo samo, če potrošnik ne plača zapadlih obveznosti v dodatnem roku (ZPotK, 2004).

ZPotK nalaga dajalcu kredita, da pri obračunu zneska predčasnega poplačila ali višine vračila kredita upošteva pravila, ki veljajo za primer predčasnega odplačila, potrošnik pa mora za čas zamude plačati zakonske zamudne obresti.

3.6.3. Odstop terjatev

ZPotK sicer dopušča, da dajalec kredita odstopi svojo terjatev tretji osebi, kar za potrošnika pomeni, da mora kredit plačati njej, potrošnikov položaj pa se ne sme poslabšati, sicer je taka pogodba o odstopu terjatev nična. V vseh primerih, ko pride do odstopa terjatve iz kreditne pogodbe, je potrošnik upravičen uveljavljati proti prevzemniku (novemu upniku) vse pravice in uporabiti v svojo obrambo vse dokaze, kot bi jih lahko uveljavil proti prvotnemu dajalcu kredita, vključno s pobotom (ZPotK, 2004).

3.6.4. Zavarovanje z vrednostnimi papirji

ZPotK prepoveduje, da bi dajalec kredita zahteval od potrošnika, da podpiše vrednostne papirje kot zavarovanje najetega kredita. Prepovedana sta bianko menica in ček ter drugi plačilni instrumenti, ki imajo po svoji naravi podoben učinek (npr. slipi kreditnih kartic). Vrednostni papirji so za potrošnike, ki njihovih pravnih učinkov oz. posledic ne poznajo, zelo nevarni. Dajalec kredita jih namreč lahko prenese na tretjo osebo, ki lahko zahteva plačilo menice ali čeka neodvisno od kreditne pogodbe med potrošnikom in dajalcem kredita. Če nepošteni dajalec kredita prenese menico na tretjo osebo, to za kreditojemalca pomeni, da ji

mora izplačati vsoto, ki je na menici, čeprav je medtem že odplačal celotni kredit (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 11). Za zaščito potrošnikov je zato zakonodajalec sprejel strogo prepoved zavarovanja s takimi vrednostnimi papirji, za kršitev določil pa je predvidena visoka denarno kazen. Poleg tega daje ZPotK potrošniku pravico, da od dajalca kredita zahteva, da mu vrne vse vrednostne papirje, ki mu jih je izročil. V primeru, da je dajalec kredita vrednostni papir že uporabil (ga prenesel na tretjo osebo), odgovarja za vso škodo, ki nastane zaradi te uporabe.

3.6.5. Financiranje tretjih oseb

Če sklene potrošnik kreditno pogodbo z namenom financiranja nabave stvari ali zagotavljanja storitve, lahko potrošnik proti dajalcu kredita (npr. banki) ugovarja zavrnitev plačila in uveljavlja druge ugovore, ki izvirajo iz pogodbe o prodaji stvari ali pogodbe o opravljanju storitev, če blago in storitve niso dobavljene oziroma opravljene v skladu s pogodbo, v primeru, ko sta ta pogodba in kreditna pogodba med seboj povezani. Če prodajalec dobavi poškodovano stvar, ki je za potrošnika manj vredna, ali slabo opravi storitev, lahko potrošnik zahteva ustrezno znižanje kredita. Potrošnik lahko uveljavlja ugovore oz. zahtevke, če jih je pred tem uveljavljal proti prodajalcu ali izvajalcu storitve in pri tem kljub uporabi vseh možnih ugovorov v razumnem času ni dosegel želenih učinkov (ZPotK, 2004).

3.7. POSREDOVANJE POTROŠNIŠKIH KREDITOV

Potrošnik v razmerju do kreditnega posrednika nima nobene obveznosti za plačilo storitev ali nadomestilo stroškov. Vsa plačila, ki jih kreditnemu posredniku plača dajalec kredita, so skupni stroški kredita (ZPotK, 2004).

Kreditni posredniki morajo izpolnjevati pogoje, ki jih za opravljanje njihove dejavnosti predpiše Banka Slovenije (v nadaljevanju: BS), če gre za kreditne posrednike bank in hranilnic, oz. s pravilnikom minister, pristojen za varstvo potrošnikov, če gre za kreditne posrednike drugih dajalcev kreditov (ZPotK, 2004).

S pogoji za opravljanje dejavnosti kreditnih posrednikov se opredeli zlasti (ZPotK, 2004):

- kdo je lahko kreditni posrednik,
- način pridobitve in izkazovanja statusa kreditnega posrednika,
- pooblastila kreditnega posrednika v odnosu do potrošnika,
- posledice prekoračitev pooblastil kreditnega posrednika in razmejitev odgovornosti med kreditnim posrednikom in dajalcem kreditov v primeru prekoračitev pooblastil,
- obveznost vodenja in vsebino evidenc o kreditnih posrednikih,
- obveznost poročanja o kreditnih posrednikih.

3.8. NADZOR NAD IZVRŠEVANJEM ZAKONA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

3.8.1. Dovoljenje za opravljanje storitev potrošniškega kreditiranja

Dajalec kredita (podjetja in samostojni podjetniki) mora pred pričetkom opravljanja storitev potrošniškega kreditiranja pridobiti dovoljenje, ki ga izda Urad RS za varstvo potrošnikov (v

nadaljevanju: UVP). Ne potrebujejo ga banke in hranilnice, ki pridobijo dovoljenje za opravljanje kreditnih poslov po Zakonu o bančništvu (v nadaljevanju: ZBan). Prav tako ga ne potrebuje Stanovanjski sklad RS, dajalci kreditov, ki dajejo kredite le svojim zaposlenim, in neprofitne organizacije, ki dajejo kredite le za socialne in izobraževalne namene, saj ti dejavnosti ne opravljajo s komercialnim namenom. Za izdajo dovoljenja mora vlagatelj izpolnjevati kadrovske, organizacijske in tehnične pogoje (ZPotK, 2004).

Podjetje, ki se želi ukvarjati s potrošniškim kreditiranjem, mora po tehnični plati predvsem razpolagati z ustrežno programsko opremo, ki omogoča izračun skupne EOM in EOM, ter omogoča, da se lahko potrošniku vsak trenutek prikaže stanje dolga in omogoči izračun predčasnega poplačila kredita. Izkazati mora tudi, da ima primeren poslovni prostor.

Jasno morata biti opredeljena odgovorna oseba, ki mora imeti visoko izobrazbo, in postopek odločanja o dodeljevanju posojil. Vloga za izdajo dovoljenja je zavrnjena, če vlagatelj ne izpolnjuje predpisanih pogojev, prav tako se vloga zavrne osebi, ki je dovoljenje že imela, pa ji je bilo odvzeto skladno z določbami ZPotK, osebi, ki je bila kaznovana, ker je v nasprotju z ZPotK odobrvala kredite brez dovoljenja, ali pravni osebi, katere odgovorna oseba je bila pravnomočno obsojena za kaznivo dejanje goljufije oz. oduševanja. Namen dovoljenja je predvsem v varstvu potrošnikov pred nepoštenim poslovanjem ter ustvarjanje zaupanja v kreditne storitve na trgu, saj ga oseba, ki ji ne gre zaupati zaradi preteklih nezakonitih ravnanj v zvezi s kreditiranjem, ne more pridobiti (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005).

UVP izda ob izdaji dovoljenja nalepko, ki izkazuje njegovo pridobitev, in sicer toliko nalepk, kot je v vlogi navedenih krajev, kjer se sklepajo kreditne pogodbe. Imetnik dovoljenja jo mora nalepiti na vidnem mestu, tako da potrošnik zlahka ugotovi, ali sme podjetje dajati potrošniške kredite (ZPotK, 2004).

3.8.2. Nadzor in poročanje

Nadzor nad izvrševanjem ZPotK obsega spremljanje vsebine oglasov, ponudb, kreditnih pogodb, načina izračunavanja skupnih stroškov kredita in EOM ter izpolnjevanja predpisanih pogojev za poslovanje kreditnih posrednikov. Nadzor nad dajalci kreditov, ki poslujejo na podlagi dovoljenja po ZBan, izvaja BS, nadzor nad dajalci kreditov, ki poslujejo na podlagi dovoljenja UVP, in kreditnimi posredniki pa izvaja tržna inšpekcija (ZPotK, 2004).

Tržni inšpektor mora o ugotovljenih kršitvah takoj obvestiti UVP, ki lahko dajalcu kredita v primeru določenih kršitev odvzame dovoljenje, če pa dajalec deluje brez njega, mu lahko tržna inšpekcija z odločbo prepove sklepanje kreditnih pogodb. Sistem podeljevanja dovoljenj in predpisana najvišja obrestna mera naj bi predvsem omogočila ukrepanje proti posojilnicam in zastavljalicam, ki poslujejo na meji oduševanja (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005). Za kršitve ZPotK so določene visoke denarne kazni, v nekaterih primerih pa tudi odvzem dovoljenja za kreditiranje (ZPotK, 2004).

Kreditodajalci morajo vsakih šest mesecev nadzornemu organu poročati o sklenjenih kreditnih pogodbah (ročnost, znesek) in dogovorjeni EOM. Ročnosti, za katere je potrebno poročati, so določene za naslednja obdobja (ZPotK, 2004):

- do 3 mesecev,
- od 3 mesecev do 6 mesecev,
- od 6 mesecev do 12 mesecev,
- od 12 mesecev do 36 mesecev in
- nad 36 mesecev.

Navedene ročnosti, razen prve, se ujemajo s tistimi, za katere BS objavlja povprečne EOM, ki jih uporabljajo banke in hranilnice. To UVP omogoča razmeroma enostaven nadzor nad upoštevanjem pravila o najvišji dopustni EOM.

3.9. NIČNOST POGODBENEGA DOLOČILA

Nično je vsako pogodbeno določilo, ki bi v škodo potrošnika razveljavilo ali spremenilo katerokoli določilo ZPotK (ZPotK, 2004).

3.10. EFEKTIVNA OBRESTNA MERA

Vpliv stroškovnih pribitkov v času je zelo relativen, zato je potrebno preprosto orodje, s katerim bi si potrošnik kot šibkejša stranka v poslu lahko pomagal pri primerjavi posojil. Tako orodje je EOM, ki načeloma zagotavlja ustrezne informacije o vseh stroških kredita, varstvo potrošnika in možnost medsebojne primerjave istovrstnih kreditov pri različnih ponudnikih (EOM, 2004).

EOM potrošniku pove, kakšno pogodbeno obrestno mero bi imel hipotetični kredit, ki bi se z njegovim dejanskim kreditom ujema v začetni glavnici, času odplačila, dinamiki plačil in ki za razliko od dejanskega kredita ne bi vključeval nobenih dodatnih stroškov, da bi bili bremeni, ki ju za kreditodajalca pomenita oba kredita, enaki (Čibej, 2001).

Kredit z nižjo EOM še ni avtomatično cenejši od kredita z nekoliko večjo EOM. S pomočjo EOM je smiselno neposredno primerjati samo ceni enega tipa kredita pri dveh različnih ponudnikih (glej Tabelo 1 v Prilogi 1). Kot je razvidno iz Tabele 2 v Prilogi 2 EOM bistveno prispeva k temu, da vsak poskus dodatnega obremenjevanja kreditodajalca postane hitro viden (Čibej, 2001).

3.10.1. Način izračuna efektivne obrestne mere

Matematična formula za izračun EOM je določena v ZPotK, da bi zagotovili enoten način njenega izračunavanja. Izračun preverjajo nadzorni organi v okviru svojih postopkov nadzora oz. na podlagi pritožb strank.

EOM je tista letna obrestna mera (diskontna stopnja), s katero se skupno kreditno breme (skupna vrednost vseh potrošnikovih plačil dajalcu kredita, razen stroškov, ki se ne štejejo med skupne stroške kredita) izenači s sedanjo vrednostjo odobrenega ter nakazanega

kreditnega zneska in se izračuna po matematični formuli, ki je navedena v Prilogi 1, pri čemer se diskontiranje opravi na konformni način (ZPotK, 2004).

Skupna EOM (S) je EOM, pri kateri se upošteva valorizacijska stopnja in se izračuna po formuli, ki je navedena v Prilogi 2. Pri kreditnih pogodbah, pri katerih je znesek in način odplačevanja kredita v skladu z drugimi predpisi vezan na tujo valuto, se namesto skupne EOM (S) uporablja le EOM (ZPotK, 2004).

3.10.2. Stroški, ki niso skupni stroški kredita

ZPotK skupne stroške kredita opredeljuje kot vse stroške, ki vključujejo obresti in druge dajatve, ki so neposredno povezane s kreditno pogodbo in jih mora potrošnik plačati pri rednem odplačevanju kredita. Pri izračunavanju skupnih stroškov kredita se izvzamejo samo naslednji stroški (ZPotK, 2004):

- stroški, ki jih plača kreditodajalec zaradi neizpolnjevanja svojih obveznosti po pogodbi;
- dajatve in stroški, ki niso nabavna cena in jih mora potrošnik plačati pri nakupu blaga ali storitev, ne glede na to ali je transakcija gotovinska ali kreditna;
- stroški za prenos denarnih sredstev in stroški za vodenje računa, ki je namenjen poplačilu kredita, obresti in drugih obveznosti, razen v primeru, ko potrošniku ni bila dana možnost, da se svobodno odloči, ali bo za namen poplačila navedenih obveznosti odprl poseben račun ali izkoristil katero od drugih možnosti, in v primeru, ko so tovrstni stroški nenormalno visoki;
- stroški članarine v združenjih ali skupinah, ki niso zajeta s kreditno pogodbo, četudi ima članstvo vpliv na kreditne pogoje;
- stroški za zavarovanja ali garancije; vendar pa so v EOM vključena tista zavarovanja ali garancije ter druga jamstva, ki so namenjena za zagotovitev plačila dajalcu kredita v primeru smrti, invalidnosti, bolezni ali nezaposlenosti potrošnika v vsoti, ki je enaka ali manjša kot skupni znesek kredita, vključno z obrestmi in drugimi obveznostmi, ki jih naloži dajalec kredita kot pogoj za odobritev kredita.

Stroški zavarovanja so praviloma vključeni v EOM, če gre za zavarovanje kredita pri zavarovalnici. Glede na to, da zavarovanje zagotavlja vračilo kredita in zmanjšuje riziko kreditodajalca, mora zavarovalna premija v takih primerih predstavljati konstitutivni element skupnih stroškov kredita (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005). Pri drugih oblikah zavarovanja pa ti stroški v EOM niso vključeni. V izračun EOM se ne vključijo stroški odvetnika, notarja in sodnih taks, ko gre za hipoteko. Enako velja za stroške vpisa pri klirinško-depotni družbi v primeru zavarovanja kredita z vrednostnimi papirji (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 13).

3.10.3. Najvišja dopustna efektivna obrestna mera

S spremembo ZPotK je bilo sprejeto določilo o najvišji dopustni EOM za kredite, ki jihodobrijo dajalci kreditov, ki niso banke oziroma hranilnice po določbah ZBan. V tem primeru lahko znaša EOM na dan sklenitve pogodbe največ 200% zadnje objavljene povprečne EOM,

ki jo uporabljajo banke in hranilnice. Če je v kreditni pogodbi določena višja EOM od 200% povprečne EOM, je ta višja EOM nična. V tem primeru se šteje, da je bila med strankama dogovorjena EOM, ki znaša 200% povprečne EOM, ki jo uporabljajo banke in hranilnice (ZPotK, 2004).

Povprečne EOM objavlja BS dvakrat letno za naslednje ročnosti in zneske (ZPotK, 2004):

- 6 mesecev, 250.000 tolarjev;
- 12 mesecev, 500.000 tolarjev;
- 36 mesecev, 1,000.000 tolarjev in
- 10 let, 5,000.000 tolarjev.

BS lahko objavi povprečne EOM glede na posamezno vrsto kredita (ZPotK, 2004). Povprečne EOM objavlja tako, da šteje, da gre za kredit, odobren potrošniku, ki ni bančna stranka (nekomitent), da je zavarovan pri zavarovalnici ter da EOM vključuje stroške odobritve in vodenja takšnega kredita oz. druge stroške, povezane z njim. Najvišja EOM tako varuje potrošnika pred zlorabo, da bi dajalec kredita kljub neoderuški pogodbeni obrestni meri oderuštvo dosegel na prikrit način, s pomočjo stroškov, povezanih s kreditom. Trenutno so posebej navedene povprečne EOM za tolarske kredite in kredite z valutno klavzulo, vezano na EUR. Tako objavljeni podatki so lahko potrošnikom tudi orientacija pri primerjavi različnih ponudb kreditov (Drol Novak, Ilovar Gradišar, 2004, str. 14).

Določitev najvišje EOM je pravno-politična odločitev države, s katero ta poseže na trg, da omeji svobodo nastopanja na njem dajalcem kreditov, ki lahko konkurirajo bankam in hranilnicam, npr. s posojanjem potrošnikom, katerih kreditna sposobnost je vprašljiva. Namen določitve je zaščititi potrošnike kot šibkejšo stranke, kadar je kršeno načelo ekvivalence vzajemnih dajatev in gre za očitno nesorazmerje. Dajalcu kredita je potrebno onemogočiti, da bi izkoristil neprimeren položaj, kot npr. stisko ali težko premoženjsko stanje, neizkušenost, lahkomišelnost ali odvisnost potrošnika (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 18).

Obligacijski zakonik določa oderuško obrestno mero kot obrestno mero, ki presega 150% predpisane obrestne mere zamudnih obresti. EOM, ki bi presegala to mejo, bi, tudi če ne bi presegala 200% povprečne EOM bank in hranilnic, kljub temu predstavljala oderuške obresti, če je dajalec posojila zlorabil šibki položaj posojilojemalca. Pravila ZPotK o višini obresti ne izključujejo uporabe splošnih pravil obligacijskega prava (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 21).

4. PROBLEMI POTROŠNIŠKEGA KREDITIRANJA V SLOVENIJI PO SPREJETJU NOVELE ZAKONA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Kljub noveli v ZpotK še vedno ostaja precej pomanjkljivosti. EOM kreditodajalcev iz nebančnega sektorja lahko znašajo največ 200% zadnje objavljene povprečne EOM, ki jo uporabljajo banke in hranilnice. Problem pa je v skupnih stroških, ki se upoštevajo pri

izračunu EOM. Med njih ne spadajo stroški članarin v združenjih ali skupinah, ki niso zajeta s kreditno pogodbo, čeprav ima članstvo vpliv na kreditne pogoje. Tako se lahko zgodi, da je EOM kreditodajalcev v mejah zakona, saj se stroški članarine ne upoštevajo pri njenem izračunu, čeprav je namenjena zgolj neposrednemu dvigu cene posojila.

ZPS ugotavlja, da potrošniki zaradi uporabe strokovnih izrazov, nerazumljivega izražanja ponudnika in premajhnega znanja o značilnostih kreditnih razmerij slabo razumejo besedila posojilnih pogodb. Tako pogosto ne razumejo, kakšne obveznosti prevzamejo s podpisom posojilne pogodbe, tako glede celotnega obsega vrnitve posojila kot tudi za primer nezmožnosti vračanja posojila ali obveznosti v primeru poroštva (Specializirano svetovanje in informiranje potrošnikov s področja ZPotK, 2006).

ZPS prav tako ugotavlja, da poskušajo ponudniki kreditov iz nebančnega sektorja zaobiti določbe ZPotK tako, da sklepajo navidezne pogodbe o posojilih med dvema fizičnima osebama, gospodarska družba (po ocenah ZPS je to dejanski dajalec kredita) pa ima le vlogo posrednika oz. »skrbnika« posojilne pogodbe. V takem primeru naj bi šlo le za posojilo med fizičnima osebama, ki delujeta izven svoje poslovne dejavnosti, torej se za takšno kreditno pogodbo ne uporabijo obvezne določbe ZPotK (Specializirano svetovanje in informiranje potrošnikov s področja ZPotK, 2006).

Zelo pogosta kršitev ZPotK, ki jih odkriva Tržni inšpektorat, je prikrievanje, da gre za kredit. Trgovci se pri prodaji blaga na obroke skušajo izogniti določbam ZPotK tako, da kredite predstavijo kot izjemo, ki jih dopušča 3. člen ZPotK (ZPotK, 2004). Pogosto se jih opredeli kot kredite, dane brez plačila obresti ali katerih koli drugih stroškov (Križnik, 2001).

V oglasih oz. ponudbah se ne navaja vedno, da gre za kredit in kakšna je njegova cena, ampak se preprosto objavi dve ceni s pripisom, da velja višja za plačilo z odlogom, nižja pa za takojšnje plačilo, pri čemer trgovec stranki nudi določen popust. Razlika med cenama je v bistvu strošek financiranja oz. cena kredita, ki bi morala biti izražena z EOM, da bi potrošnik lahko primerjal različne ponudbe in se potem odločil za najugodnejšo. Smisel ZPotK je zaščita potrošnikov, s tako prikrito obliko kreditiranja pa lahko trgovec (ponudnik storitev) izkorišča potrošnikovo neizkušnost in neznanje v dobičkonosne namene in ga s tem zavaja (Križnik, 2001).

Kar zadeva obvezno vsebino kreditnih pogodb inšpektorji ugotavljajo, da ne vsebujejo vedno pravice potrošnika do predčasnega poplčila kredita in možnosti odstopa od sklenjene pogodbe. Kreditodajalec mora namreč stranko seznaniti s tem, kdaj in pod katerimi pogoji lahko odstopi od pogodbe oz. v primeru predčasnega plačila sorazmerno znižati obresti. (Križnik, 2001).

ZPS opaža, da kreditodajalci sklepajo pogodbe na tri mesece, da bi se izognili ZPotK, čeprav vedo, da stranka v tem času ne bo mogla poravnati dolga, po treh mesecih pa sklenejo novo pogodbo za poplčilo prvega posojila in zgodba se lahko ponovi. Kreditojemalca

»potolažijo«, češ da bodo pogodbo podaljševali, ta v stiski privoli, in se jim izroči v milost in nemilost. Obrestne mere, ki jih je mogoče razbrati iz takih pogodb, pa so zelo visoke (Križnik, 2004).

Stroški kredita pri različni ročnosti in višini zelo različno »obtežijo« EOM in ker ne gre primerjati neprimerljivih stvari, so v ZPotK po tujih zgledih kredite razvrstili v več kategorij. Po prvi različici naj bi BS objavljala pet povprečnih EOM: za kredite na 3 mesece v višini 150.000 SIT, kredite na 6 mesecev (za 250.000 SIT), na 12 mesecev (za 500.000 SIT), 36 mesecev (za milijon SIT) in na 10 let (za pet milijonov SIT), vendar pa je bila prva kategorija ob sprejetju novele ZPotK izpuščena, zato ni jasno, kaj je mera za trimesečna posojila, ki zaradi svoje višine zapadejo pod zakonski nadzor (Križnik, 2004a).

Vlada je pred sprejemom novele ZPotK najprej predlagala, da naj bo najvišja EOM za potrošniške kredite omejena na višino zamudne obrestne mere, vendar bi bila taka določba tako stroga, da bi povzročila ukinitvev kreditov krajših ročnosti, zato je na koncu obveljala zelo blaga formulacija. V tujini so dovoljene obresti za take kredite med 150 in 200 % povprečnih bančnih EOM po kategorijah kreditov, ZPS se je zavzemala za 150 %, sprejeta pa je bila zgornja meja. Taka izbira pri kratkoročnih in manjših kreditih ni naredila toliko škode (zaradi večjega vpliva stroškov kredita in manjših absolutnih zneskov), pri večjih zneskih in dolgih rokih pa je prevelik manevrski prostor nedopusten, saj kreditojemalca lahko drago stane (Križnik, 2004a).

Po drugi strani pa določitev najvišje EOM onemogoči delu potrošnikov, ki se ocenjujejo kot visoko kreditno tveganje, da bi dobili kredit, saj bi jim ga bile ustanove pripravljene ponuditi, vendar po višji kot z ZPotK predpisani najvišji dovoljeni EOM. Pri določitvi najvišje EOM gre posredno tudi za ščitenje položaja (sicer strožje reguliranih) bank in hranilnic (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 20).

ZPotK vsebuje samo štiri možne kombinacije ročnosti in zneskov kreditov, saj je nemogoče oz. predrago, da bi zakonsko uredili vse kombinacije, ki so na voljo. Potrošniški krediti, ki jih določba ZPotK neposredno ne zajema, se uvrstijo v posamezno kategorijo dopustne višine EOM, ko kumulativno izpolnijo oba pogoja (ročnost in znesek). Šele ko sta preseženi obe vrednosti, je kredit v višji kategoriji. Glede na to, da se v praksi pojavljajo nejasnosti glede načina uporabe štirih kombinacij, ki jih objavlja BS, pa bi bilo pravilo o kumulativnem izpolnjevanju pogojev za uvrstitev v posamezno kategorijo EOM smiselno izrecno zapisati v ZPotK (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 20).

Verjetno bi bilo ekonomsko učinkovito imeti kompleksnejši mehanizem kombinacij zneskov in ročnosti ter z njimi povezane objavljene povprečne EOM, saj lahko trenutno stanje motivira kreditodajalce, da posojajo samo najnižje kombinacije ročnosti in zneskov, saj jim brez dodatnega tveganja prinesejo enak donos kot najvišje možne kombinacije, ki ne dosežejo

naslednje meje ročnosti in zneska. Navedeno obnašanje pa najverjetneje ni v prid potrošnikom (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 22).

Prvotni predlog spremenjene direktive je predvideval obveznost držav članic, da vzpostavijo zbirko podatkov o prejemnikih kreditov in porokih, ki ne izpolnjujejo svojih pogodbenih obveznosti, dajalec kredita pa bi moral upoštevajoč načelo odgovornega posojanja preveriti kreditno sposobnost potrošnikov z vpogledom v to zbirko. Ta določba je v spremenjenem predlogu direktive opuščena, ostaja le še dolžnost držav članic, da v primeru vzpostavitve takšne zbirke dajalcem kreditov iz drugih držav članic omogočijo dostop do podatkov iz zbirke pod nediskriminatornimi pogoji (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 37).

Odločitev o morebitni vzpostavitvi takšne zbirke bi terjala širši razmislek. Potrebno bi bilo odgovoriti na vprašanja, kdo bi vodil takšno zbirko, iz katerih virov bi se zagotavlja njeno financiranje, kateri podatki bi se v zbirki vodili (obvezna registracija vseh kreditnih pogodb ali le tistih, kjer so potrošniki v zamudi s plačili), kako bi se ti podatki zbirali (najbrž z obveznostjo poročanja dajalcev kreditov), kako bi se zagotavljala njihova resničnost, koliko časa bi se hranili, kakšni bi bili pogoji za dostop do njih in podobno. Gre za občutljivo vprašanje varstva osebnih podatkov, ki jih je mogoče zlorabiti, zato bi bilo potrebno poskrbeti za sledljivost vsem dostopom do podatkov iz zbirke in za učinkovit nadzor nad njimi (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 37).

Spremembe ZpotK je potrebno načrtovati predvsem v luči nove direktive. Prepogosto spreminjanje predpisov, če ni nujno, pa ni v interesu potrošnikov niti drugih udeležencev na trgu (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 5).

5. FINANČNI PODATKI ZA SLOVENIJO

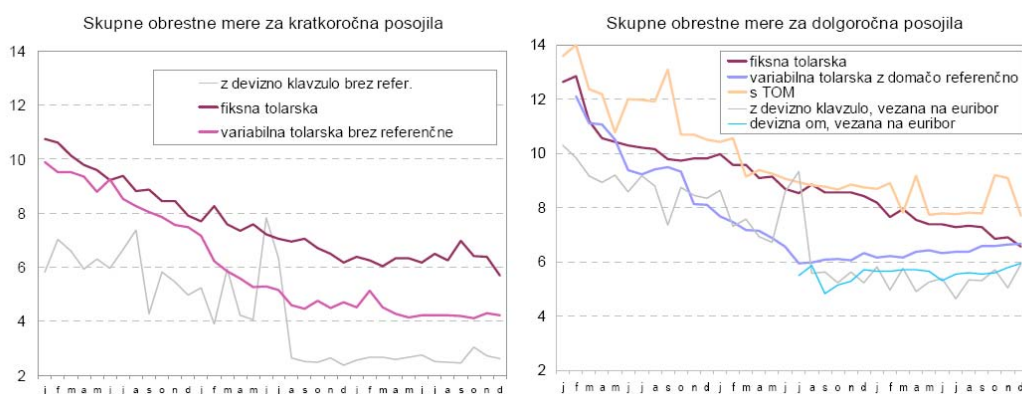
Konec leta 2005 je imel vsak slovenski državljani pri svoji banki v povprečju dolg v višini 432.000 SIT, od tega je bilo 360.000 SIT (83 %) stanovanjskega ali kakega drugega dolgoročnega posojila, 72.000 SIT (17 %) pa kratkoročnih potrošniških kreditov. Slovenci pri uresničevanju svojih želja vse raje posežemo po posojilu (Viršek, 2006, str. 22).

Skupna vsota posojil je lani narasla za 15 % in dosegla 865 milijard SIT, podobno gibanje pa se opaža že nekaj let, vendar še ni razlogov za pretirano zaskrbljenost in pozivanje k varčevanju, saj je povprečna zadolženost Slovencev še vedno vsaj tri- do štirikrat nižja kot v EU. Obseg posojil prebivalstvu pri nas vse od leta 2002 narašča, tako da se je delež v BDP v tem času dvignil z 11,3 % na 13 %. V Grčiji, ki je po razvitosti bančnega oz. finančnega sistema znotraj EU najbolj primerljiva s Slovenijo, prebivalstvo dolguje tretjino vsega, kar gospodarstvo ustvari v letu dni, v državah območja evra pa je zadoženost kar štirikrat večja

kot pri nas, saj dolgovi prebivalstva bankam dosegajo kar 55 % BDP. Zadolževanje pa ima tudi drugo plat, saj državljani sposojeni denar porabljajo in tako spodbujajo gospodarsko rast (Viršek, 2006, str. 22).

Dinamika na novo odobrenih potrošniških posojil je bila leta 2005 precej bolj umirjena kot pri stanovanjskih posojilih (v sredini leta 2005 je povpraševanje po njih preseglo 10 milijard SIT mesečno), saj je zanje večino leta 2005 veljal povprečni mesečni »prirast« 6 milijard SIT (glej Tabela 3 v Prilogi 4). Dolgoročnemu zadolževanju je lani dalo dodaten zagon nadaljnje nižanje obrestnih mer (Slika 1). Predvsem prva polovica lanskega leta je bila zato več kot primeren trenutek za najem novega posojila, s katerim je lahko posameznik predčasno odplačal staro, pridobljeno po višji obrestni meri. Že v drugi polovici leta 2005 pa so začele obrestne mere v državah območja evra, ki bo zelo verjetno v manj kot letu dni tudi naša valuta, spet naraščati. Podobno gibanje se pričakuje tudi letos, saj naj bi Evropska centralna banka svojo vodilno obrestno mero, po kateri se ravnavo tudi bančne, ponovno dvignila (Viršek, 2006, str. 22).

Slika 1: Skupne obrestne mere za kratkoročna in dolgoročna potrošniška posojila v letih 2003-2005

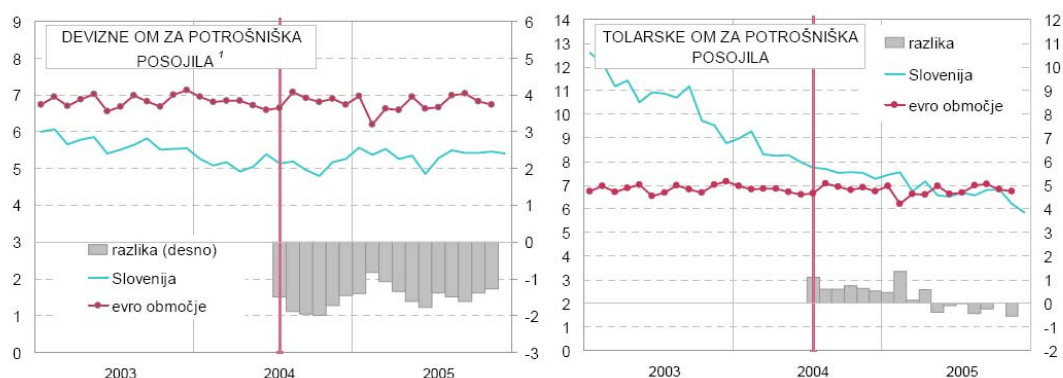


Vir: Krediti in obrestne mere, 2006, str. 9.

Obrestne mere za potrošniška posojila so se v lanskem letu nehale zniževati oz. so se v nekaterih primerih že začele zviševati, razen fiksne tolarske obrestne mere, ki se je še naprej zniževala (glej Sliko 1 v Prilogi 5).

Zanimiva je tudi primerjava slovenskih obrestnih mer z evroobmočjem (Slika 2 na str. 18). Raven deviznih obrestnih mer za potrošniška posojila je bila v Sloveniji v zadnjih dveh letih znatno pod ravniyo obrestnih mer v evroobmočju, kljub temu, da domače obrestne mere vključujejo tudi različna tveganja, predvsem tečajno. Pri primerjavi tolarskih obrestnih mer so razlike manjše. Za potrošniška posojila je značilno, da so si bile v opazovanem dveletnem obdobju obrestne mere doma in v evroobmočju (upoštevaje devizni tečaj) zelo blizu oz. konec leta 2005 so bile tolarske obrestne mere v Sloveniji že nižje kot v evroobmočju. K temu je pripomogla konkurenca med bankami (Kreditni in obrestne mere, 2006).

Slika 2: Primerjava slovenskih obrestnih mer z obrestnimi merami v evroobmočju v letih 2003- 2005*



* zajete so obrestne mere za devizna posojila in posojila z devizno klavzulo

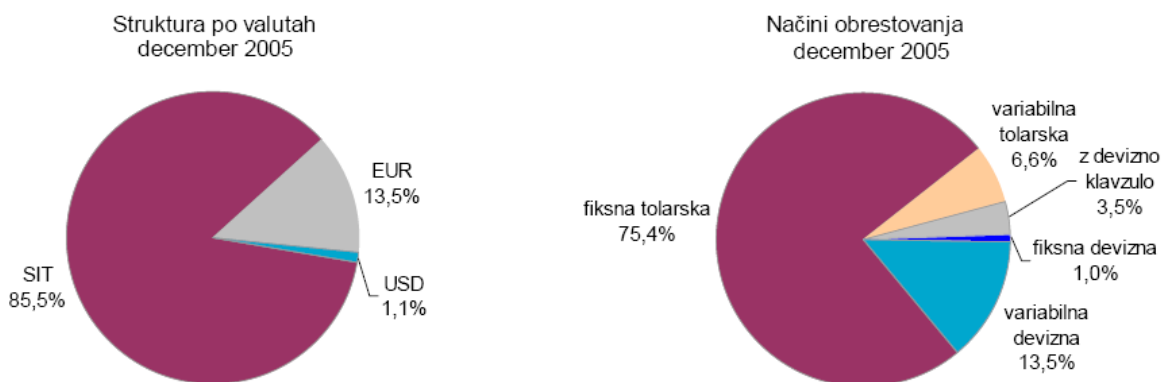
Vir: Krediti in obrestne mere, 2006, str. 4.

5.1. VALUTNA STRUKTURA KREDITOV IN NAČINI OBRESTOVANJA

V pričakovanju evra pa prihaja še do ene pomembne spremembe pri posojilih. Lani so praktično izginila posojila s klavzulo TOM, ki temelji na inflaciji, saj je bilo stanovanjskih posojil s to klavzulo le še 4 %, pri drugih vrstah posojil pa so banke ta način obrestovanja uporabile le izjemoma. Nasprotno pa se je močno povečal delež posojil, odobrenih neposredno v evrih. Tako rekoč evrska pa je tudi že večina dolgoročnih tolarskih posojil, saj banke vse več uporabljajo obrestovanje z evriborjem ali pa devizno klavzulo. Skoraj 40 % dolgoročnih potrošniških posojil (npr. za avtomobile) je obrestovanih z eno od različic devizne klavzule. Fiksne tolarske obrestne mere je največ le še pri kratkoročnih kreditih, pri katerih dosega tričetrtnski delež. Ker pa gre za posojila, krajša kot leto dni, bodo ob uvedbi evra v Sloveniji že odplačana (Viršek, 2006, str. 22).

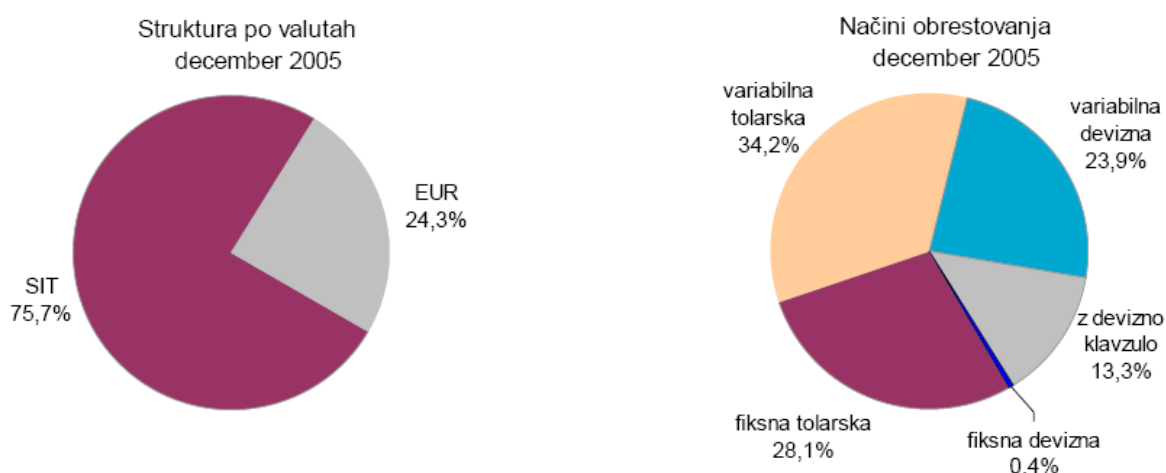
Decembra 2005 je bila slaba petina novih potrošniških posojil kratkoročnih, nekoliko več je bilo posojil z ročnostjo do 5 let, 60 % pa je imelo ročnost nad 5 let (glej Sliko 2 v Prilogi 5). Ta oblika posojil je v letu 2005 dosegla tudi najvišjo rast in sicer 69,2 % (glej Tabelo 3 v Prilogi 4) (decembra 2005 je bilo v tej kategoriji največ sedem-, sledijo desetletna posojila).

Slika 3: Način obrestovanja pri novih kratkoročnih potrošniških posojilih v decembru 2005



Vir: Krediti in obrestne mere, 2006, str. 8.

Slika 4: Način obrestovanja pri novih dolgoročnih potrošniških posojilih v decembru 2005



Vir: Krediti in obrestne mere, 2006, str. 8.

Nova potrošniška posojila so bila decembra 2005 večinoma vsa v tolarjih (85,5 % kratkoročnih in 75,7 % dolgoročnih posojil), vendar pa je tekom lanskega leta prišlo do večjih premikov v valutni strukturi in načinih obrestovanja posojil (Slika 3 na str. 18 in Slika 4).

Strmo narašča delež deviznih posojil, ki so se začela pojavljati julija 2004 (Križnik, 2005a), njihov delež pa je decembra 2005 znašal že več kot 22 % vseh novih potrošniških posojil (14,6 % kratkoročnih in 24,3 % dolgoročnih posojil). Po podatkih osmih bank je do največjih sprememb prišlo na področju dolgoročnih posojil prebivalstvu. Delež deviznih posojil v vseh novih pogodbah se je pri dolgoročnih potrošniških posojilih povečal od povprečno 2 % v letu 2004 na 21 % v letu 2005 (Kreditni in obrestne mere, 2006, str. 3).

Večji premiki v načinih obrestovanja so se lani zgodili pri uporabi referenčnih obrestnih mer. 12 % vseh novih potrošniških posojil je bilo sklenjenih z vezavo obrestne mere na lib CHF, pri 35 % posojil pa na euribor (decembra celo 54 %). Konec leta 2005 so banke uporabile TOM klavzulo le izjemoma. Zaradi še vedno visokega deleža tovrstnih posojil na začetku leta (nad 40 %) je v letu 2005 povprečen delež posojil, vezanih na TOM, znašal 19 % pri novosklenjenih dolgoročnih potrošniških posojilih (Kreditni in obrestne mere, 2006, str. 3).

Kot kažejo lanski podatki (Slika 3 na str. 18), se kratkoročna potrošniška posojila v veliki meri (82 %) obrestujejo s tolarsko obrestno mero (brez referenčne obrestne mere), in sicer v glavnem s fiksno (75,4 %).

Pri dolgoročnih posojilih se je lani zniževal delež posojil s TOM. Še vedno je bilo največ posojil s spremenljivo obrestno mero (v povprečju 60%), delež fiksnih tolarskih posojil pa je narasel na povprečno 23 % (glej Tabela 3 v Prilogi 4).

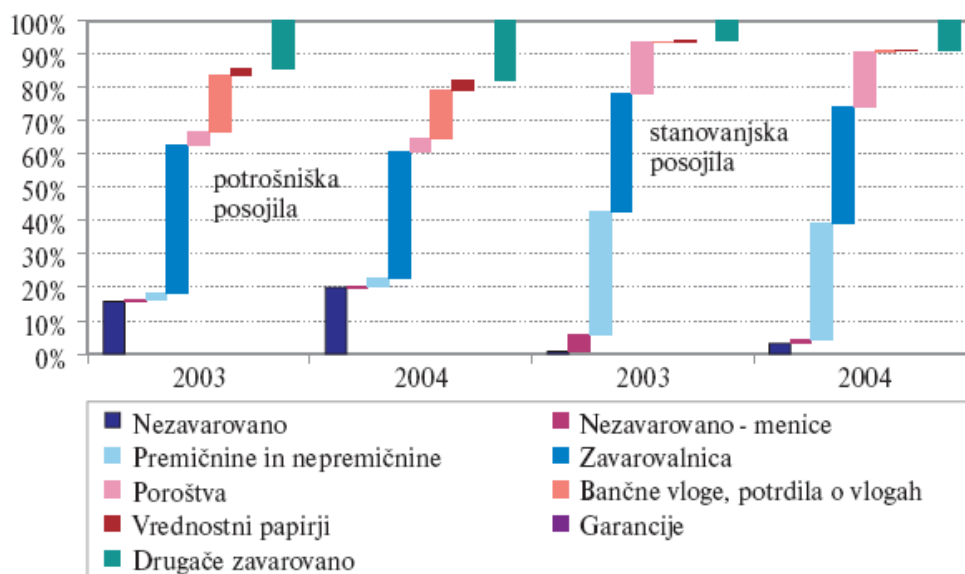
Obseg novih potrošniških posojil je leta 2005 v primerjavi z letom prej narasel za 18,4%. K rasti so največ prispevala dolgoročna posojila nad 5 let, medtem ko so se občutno zmanjšala

dolgoročna posojila z ročnostjo do 5 let, pa tudi kratkoročna posojila (Krediti in obrestne mere, 2006, str. 11).

5.2. ZAVAROVANJE POTROŠNIŠKIH POSOJIL V SLOVENIJI

Posojila prebivalstvu so najpogosteje zavarovana pri zavarovalnici (36 % novih posojil prebivalstvu in skoraj 40 % novih potrošniških posojil). Pri stanovanjskih posojilih je prav tako pomembno še zavarovanje z zastavo premičnin in nepremičnin ter zavarovanje s poroki, medtem ko je delež nezavarovanih posojil na tem segmentu zelo majhen, leta 2004 je bilo le 3 % stanovanjskih posojil nezavarovanih (Slika 5). Prav nasprotno velja za potrošniška posojila, kjer je bil leta 2004 delež nezavarovanih posojil 20 %, kar je za približno 20 % več kakor v letu 2003. Bolj kakor zavarovanje z zastavo premičnin in nepremičnin (leta 2004 približno 2,5 %), ki je bilo leta 2004 sicer bolj pogosto kot leto poprej, je pri potrošniških posojilih v uporabi zavarovanje z bančnimi vlogami (leta 2004 15 %), poroštvom (leta 2004 okrog 4 %) in druge (neopredeljene) oblike zavarovanj. Vse več potrošniških posojil pa je zavarovanih tudi z vrednostnimi papirji (leta 2003 približno 2 %, leta 2004 približno 3 %) (Poročilo o finančni stabilnosti, 2005, str. 91).

Slika 5: Struktura zavarovanj novih posojil prebivalstvu pri osmih največjih bankah



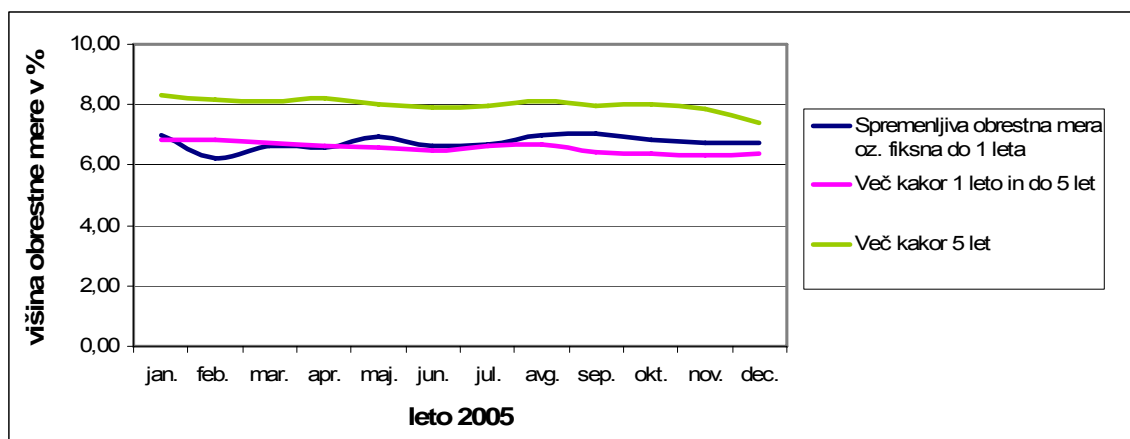
Vir: Poročilo o finančni stabilnosti, 2005, str. 91.

6. FINANČNI PODATKI ZA EVROPSKO UNIJO

Potrošniški krediti so eden najhitreje rastočih in najbolj donosnih sektorjev evropskega trga finančnih storitev. Trg potrošniških kreditov je zadnjih pet let rasel za več kot 7 % letno, dobiček družb, ki poslujejo na tem trgu, je leta 2004 znašal 19 milijard EUR, stanje kreditov pa je presegalo 900 milijard EUR. V naslednjih petih letih naj bi dobiček narasel na 26 milijard EUR letno (Coumaros, et al., 2005, str. 5).

Obrestne mere potrošniških kreditov so bile na evroobmočju v zadnjem četrtletju leta 2005 v povprečju nekoliko nižje glede na tretje četrtletje, vendar so se decembra 2005 obrestne mere za potrošniške kredite s krajšo ročnostjo rahlo dvignile, medtem ko so se obrestne mere za potrošniške kredite z daljšo ročnostjo še naprej zniževale (Slika 6).

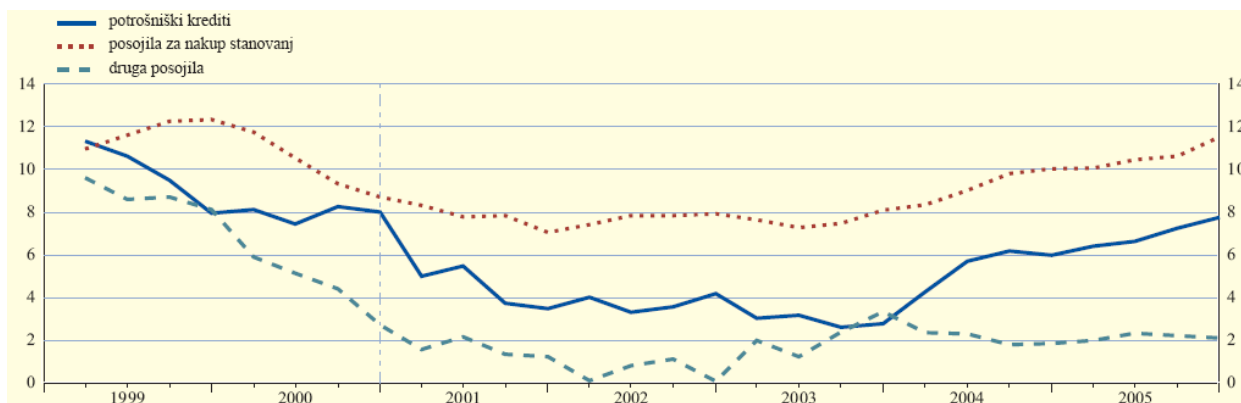
Slika 6: Obrestne mere novih posojil s spremenljivo obrestno mero in po začetno fiksni obrestni meri v evroobmočju v letu 2005



Vir: Mesečni bilten, 2006, str. 117.

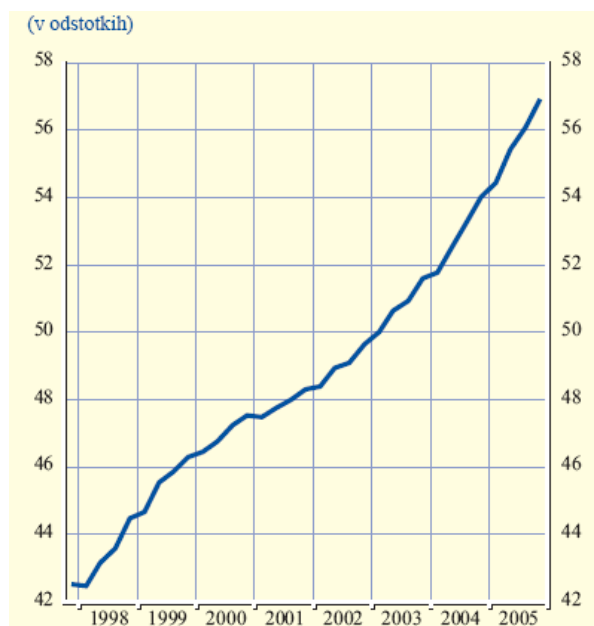
Letna stopnja rasti potrošniških kreditov v evroobmočju je bila januarja leta 2006 8,0 %, potem ko je v zadnjem četrtletju leta 2005 v povprečju znašala 7,8 %, v tretjem četrtletju leta 2005 pa 6,9 % (Slika 7). Ta krepitev rasti je skladna z rezultati ankete o bančnih posojilih, v kateri banke poročajo na splošno o nadaljevanju močnega povpraševanja po potrošniških kreditih, ki je podprto z izboljšanjem zaupanja potrošnikov in okrepljenimi nakupi trajnih življenjskih potrebščin (Mesečni bilten, 2006, str. 50).

Slika 7: Posojila gospodinjstvom v evroobmočju (letne stopnje rasti v %) med leti 1999-2005



Vir: Mesečni bilten, 2006, str. 95.

Slika 8: Razmerje med zadolženostjo gospodinjstev in BDP v evroobmočju v letih 2001-2005

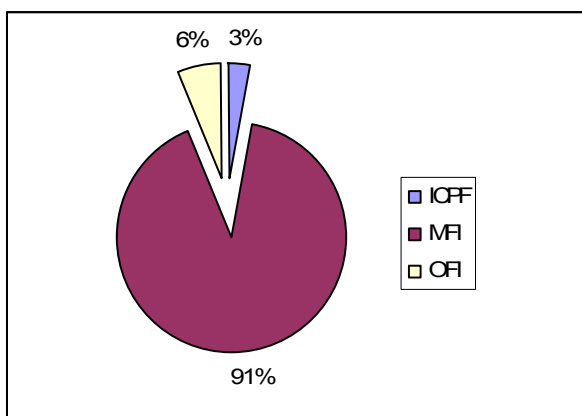


Vir: Mesečni bilten, 2006, str. 51.

Zaradi vztrajne močne rasti posojil gospodinjstvom se je delež zadolženosti gospodinjstev glede na BDP v evroobmočju v zadnjem četrtletju leta 2005 še povečal in naj bi bil po ocenah približno 57 % (Slika 8), kar je predvsem odraz dolgoročnega zadolževanja. Kljub vztrajnemu naraščanju je zadolženost ostala na relativno nizki ravni glede na mednarodne standarde. Skupna obremenitev servisiranja dolga sektorja gospodinjstev (plačila obresti in odplačila glavnice) kot odstotek razpoložljivega dohodka se v zadnjih letih zaradi nizkih obrestnih mer v glavnem ni spreminjala (Mesečni bilten, 2006, str. 50).

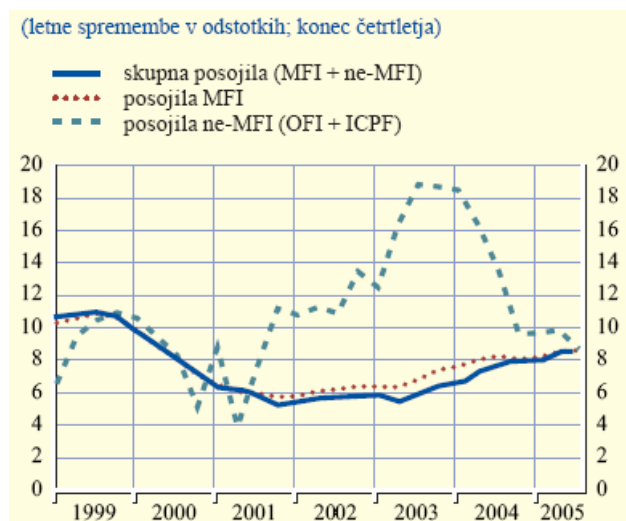
Posojila denarnih finančnih institucij (MFI) so najpomembnejši vir financiranja za gospodinjstva. V skladu s četrtletnimi finančnimi računi denarne unije obsegajo posojila denarnih finančnih institucij nekaj več kot 90 % celotne vrednosti posojil (Slika 9 na str. 23), preostanek pa so posojila nedenarnih finančnih institucij (ne-MFI), ki obsegajo posojila, ki so jih odobrili drugi finančni posredniki (OFI) in zavarovalnice ter pokojninski skladi (ICPF). Medtem ko posojila nedenarnih finančnih institucij predstavljajo manjši delež posojil gospodinjstvom, je njihova dinamika v zadnjih nekaj letih veliko močnejša kot pri posojilih denarnih finančnih institucij, zato so vidno vplivala na moč rasti skupnih posojil gospodinjstvom in s tem prispevala do 1,0 odstotno točko k letni stopnji rasti (Slika 10 na str. 23) (Mesečni bilten, 2006, str. 52).

Slika 9: Skupna posojila gospodinjstvom v evroobmočju konec tretjega četrtertletja leta 2005



Vir: Mesečni bilten, 2006, str. 52.

Slika 10: Skupna posojila, odobrena gospodinjstvom v evroobmočju v letih 1999-2005



Vir: Mesečni bilten, 2006, str. 52.

7. INTEGRACIJA EVROPSKEGA TRGA POTROŠNIŠKIH KREDITOV

Eden od glavnih ciljev oblikovanja notranjega trga EU je bil tudi odprtje nacionalnih trgov z namenom vzpostavitve finančnega območja s prostim pretokom finančnih storitev. Kljub spodbujanju konvergence preko monetarnega poenotenja pa so nacionalne razlike in tržna segmentiranost še vedno značilne za kreditni trg v EU, kar je tudi razlog za poskus harmonizacije nacionalnih zakonodaj, ki urejajo trg potrošniških kreditov.

Rast evropskega trga potrošniških kreditov je že nekaj desetletij zelo visoka, vendar pa se uporaba potrošniških kreditov med državami članicami precej razlikuje. Ekonomska in monetarna unija naj bi s stabilnimi makroekonomskimi pogoji, nizkimi obrestnimi merami in inflacijo spodbudili povpraševanje po kreditih (Diez Guardia, 2000, str. 15).

Do konca 70-ih let 20. st. so bile v evropskih državah zaradi protiinflacijske politike obrestne mere in rast kreditov (oz. posredno ponudna denarja) močno regulirane. Z reformami zakonodaj v nekaterih državah članicah so narasle inovacije finančnih storitev in konkurenca v njihovi ponudbi, kar je povzročilo hitro rast potrošniških kreditov (Diez Guardia, 2000, str. 15).

Od začetka 80-ih let 20. st. se je regulativni okvir potrošniških kreditov spremenil na nacionalni in na evropski ravni. Na nacionalni ravni se je proces med državami razvijal z različno hitrostjo. V obdobju 1980-1990 je EU odstranila ovire v pretoku kapitala, vzpostavila harmoniziran regulativni okvir za finančne storitve in sprejela direktivo o potrošniških kreditih, vendar je integracija evropskega trga kljub temu potekala zelo počasi (Diez Guardia, 2000, str. 15).

Del prizadevanj Komisije evropskih skupnosti (v nadaljevanju: Komisija) za vzpostavitev notranjega trga je bila odstranitev ovir pri pretoku finančnih storitev. Načela vzpostavitve notranjega trga vključujejo načelo vzajemnega priznavanja nacionalnih zakonodaj in izvajanje regulacije s strani nadzornih institucij izvirne države kreditodajalca nad njihovimi aktivnostmi v EU. Načelo vzajemnega priznavanja vključuje dva elementa: harmonizacijo bistvenih določb oz. kjer ne bi prišlo do popolne harmonizacije, spoštovanje načela nadzora izvirne države članice (Diez Guardia, 2000, str. 26).

Kreditodajalci lahko poslujejo v vseh državah članicah na podlagi licence njihove izvirne države članice, vendar morajo zadostiti določenim predpisom gostujoče države članice, saj mora biti glede na evropsko direktivo o bančništvu spoštovano »splošno dobro« gostujoče države, poleg tega pa se s tem prepreči diskriminacija med nacionalnimi in tujimi kreditodajalci, nediskriminatorne ovire, ki izhajajo iz razlik v nacionalnih zakonodajah, pa lahko ostanejo (Diez Guardia, 2000, str. 26).

Zaščita potrošnikov je razlog za regulacijo, ki ovira povsem prost pretok finančnih storitev. Potreba po zaščiti potrošnikov izhaja iz razlike v pogajalski moči prodajalca in kupca ter asimetričnosti informacij, ki bi lahko pripeljali do transakcij, škodljivih za potrošnika. Glavni namen regulacije potrošniških kreditov je, da potrošnik dobi poštene, jasne in primerljive informacije, predvsem kar se tiče skupnih stroškov kredita, saj naj bi se kupec z njimi lahko obvaroval pred škodljivimi transakcijami, kar posledično pomeni, da so informacije temelj zaščite potrošnikov in preko tega tudi vzpostavitve notranjega trga (Diez Guardia, 2000, str. 27).

Obstoječa evropska direktiva ni dosegla harmonizacije trga potrošniških kreditov, saj so usklajeni samo nekateri vidiki zaščite potrošnikov. Direktiva na eni strani sicer opredeljuje splošne določbe, njihova izvedba pa je prepuščena državam članicam, kar je temeljna težava integracije evropskega trga potrošniških kreditov. Načelo minimalne harmonizacije, na katerem temelji obstoječa direktiva, dopušča državam članicam, da obdržijo ali uvedejo strožje določbe glede zaščite potrošnikov. Države se med seboj razlikujejo predvsem v dolžini

obdobja, ko lahko potrošnik brez kazni odstopi od kreditne pogodbe, ureditvi predčasnega odplačila in načinu izterjave dolga. Obstoječa direktiva tudi ne definira elementov, ki se vključijo v izračun cene kredita, ampak so navedeni stroški, ki se ne vključujejo v izračun. Negativna lista omogoča državam članicam, da nekoliko na svoj način prilagodijo izračun cene kredita, predvsem kar se tiče (ne)vključevanja stroškov zavarovanja. Tako se lahko zgodi, da se za isti kreditni produkt v različnih državah članicah cena kredita izračunava na različen način, zato je različen tudi rezultat izračuna (Diez Guardia, 2000, str. 30-31).

Vzpostavitev notranjega trga bi koristila tako kreditorejalcem, ki bi kredite najemali v državah članicah z najnižjimi obrestnimi merami, kot kreditodajalcem, ki bi več kreditov odobraval v državah članicah z višjimi obrestnimi merami, vendar je ta cilj še precej oddaljen. Odločitev potrošnika za najetje kredita izven njegove države je poleg zadostnih informacij odvisna od številnih drugih faktorjev, med drugim tudi od stroškov prekomejnih plačil in davčne obravnave takih posojil (Diez Guardia, 2000, str. 34).

7.1. RAVEN INTEGRIRANOSTI TRGA POTROŠNIŠKIH KREDITOV V EVROPSKI UNIJI

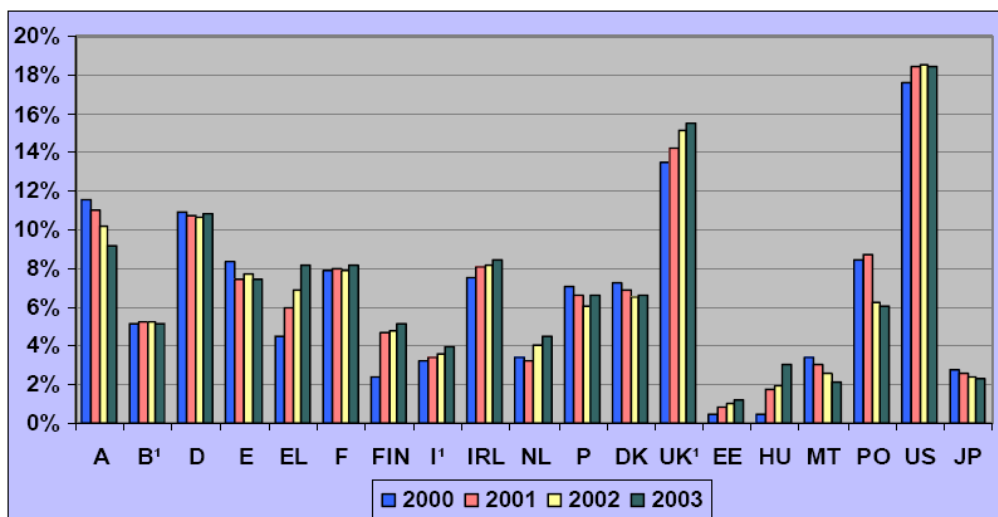
Velika večina kreditnega trgovanja se trenutno odvija znotraj domačega trga. Transakcije znotraj evroobmočja sicer naraščajo, vendar zelo počasi. Prekomejni potrošniški krediti so leta 2001 obsegali manj kot 3,4 % celotnega trga. Nedavna raziskava Evrobarometra je pokazala, da se 85 % potrošnikov ni še nikoli poslužila finančne storitve podjetja s sedežem v drugi državi članici, 75 % potrošnikov pa tudi ne razmišlja, da bi to storili v prihodnosti (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 71).

Relativni pomen potrošniških kreditov v nacionalnih ekonomijah glede na BDP je znotraj EU zelo različen. Obstoječi potrošniški krediti so v celotni EU leta 2003 znašali približno 800 milijard EUR, od tega 500 milijard EUR v evroobmočju, kar je predstavljalo 7 % njegovega BDP (Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 9). Precejšnja skupna velikost kreditnega trga zakriva veliko raznolikost trgov, na katerih se potrošniški krediti med seboj bistveno razlikujejo po višini. Britanski trg je npr. leta 2002 obsegal okoli 230 milijard EUR v nasprotju s samo 40 milijardami EUR v državi podobne velikosti, Italiji (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 3).

Velika Britanija ima najbolj razvit trg potrošniških kreditov, ki obsega kar 30 % celotnega trga EU, medtem ko nemški trg predstavlja 40 % trga evroobmočja, francoski 30 %, italijanski in španski trg pa 9 % in 10 % (Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 10).

Potrošniški krediti so v obdobju med leti 2000 in 2003 v Veliki Britaniji znašali med 14 % in 16 % BDP, v nekaterih državah niti 6 % (Belgija, Finska, Italija in Nizozemska), Nemčija pa ima približno 11 % delež (Slika 11 na str. 26).

Slika 11: Potrošniški krediti kot odstotek BDP v letih 2000-2003



Vir: Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 9.

Nacionalni trgi znotraj EU so zelo raznoliki tudi po obsegu potrošniških kreditov na prebivalca (glej Sliko 3 v Prilogi 6), ki je leta 2002 znašal manj kot 1000 EUR v Italiji do preko 4000 EUR v Veliki Britaniji (Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 10).

Velike razlike so tudi pri uporabi kreditov na gospodinjstvo (v letu 2002: 942 EUR v Španiji, 3.000 do 3.500 EUR v Belgiji, Nemčiji ali Franciji, 9.408 EUR na Švedskem in skoraj 18.000 EUR v Veliki Britaniji). V nekaterih državah potrošniški kredit predstavlja velik del razpoložljivega dohodka gospodinjstva, v drugih pa je ta del sorazmerno majhen (v letu 2002: 7 % v Grčiji, 10 % v Španiji in Franciji, 16 % v Nemčiji in na Portugalskem, do 26 % na Švedskem in 28 % v Veliki Britaniji) (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 3).

Razlike v nacionalnih značilnostih se kažejo tudi v tržni strukturi, saj se je v vsaki državi članici oblikovala svoja kreditna kultura, praksa in zakonodaja, kar posledično pomeni tudi različno uporabo kreditov, ki se izraža v različni strukturi kreditov na nacionalni ravni. Tako so bančne kreditne kartice v EU najbolj razširjene na Irskem in v Veliki Britaniji, medtem ko so npr. prekoračitve na tekočem računu v Nemčiji največji vir obnavljajočih se kreditov, manjši pa v Veliki Britaniji (Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 10-11).

8. EVROPSKA DIREKTIVA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Podatki, ki jih je leta 1997 zbral Evrobarometer, so razkrili nezadovoljstvo potrošnikov s kakovostjo nacionalne zakonodaje za zaščito potrošnikov v povezavi s finančnimi storitvami. Kar 70% potrošnikov se je zavzelo za harmonizacijo regulacije na ravni EU. Direktiva iz leta 1987 je postavila okvir Skupnosti za potrošniške kredite z namenom vzpostavitve notranjega trga za kredite in oblikovanja minimalnih pravil za zaščito potrošnikov. Direktiva je bila

amandmirana v letih 1990 in 1998, vendar je ostala do danes v veliki meri nespremenjena (Directive of the European Parliament and of the Council on the Harmonisation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Credit for Consumers, 2002, str. 2-4).

Komisija je ugotovila, da je rast čezmejnih transakcij nizka in sklenila, da je potrebno direktivo prenoviti ter tako potrošnikom in podjetjem omogočiti, da v polnosti izkoristijo prednosti notranjega trga. Posvetovanja leta 2001 so pokazala, da so nujne obsežne spremembe direktive, ki bodo odražale moderne kreditne produkte in spodbujale rast notranjega trga (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 69).

8.1. ZAKAJ JE POTREBNA NOVA EVROPSKA DIREKTIVA O POTROŠNIŠKIH KREDITIH?

Obstoječa direktiva ne ustreza več realnosti sodobnega časa. V času njenega sprejetja v začetku leta 1987 se je kredit uporabljal v veliko manjšem obsegu kot danes. Večina potrošnikov je živela še v »gotovinski družbi«, kredit pa se je pojavljal predvsem v obliki osebnih gotovinskih posojil ali dogovorov o obročnem nakupu. Ključne določbe direktive so odražale to situacijo (What is at Stake, 2006).

Od poznih 80-ih let 20. st. so potrošniški krediti doživeli dramatičen razvoj v smislu gospodarske pomembnosti. Leta 2001 je med 50 % in 65 % potrošnikov v EU nakup vozila financiralo s potrošniškim kreditom, 30 % potrošnikov pa je imelo možnost prekoračitve osebnega računa. Splošna letna stopnja rasti je bila 7%. Neprimernost obstoječe zakonodaje pa je povzročil predvsem razvoj kreditnih instrumentov. Obročni nakup seveda še vedno obstaja, razvile pa so se številne nove oblike potrošniških kreditov, kot so lizing s prenosom lastninske pravice, obročna posojila, kartice z odloženim plačilom (kreditne kartice), gotovinski krediti, obnovljivi krediti, potrošniški krediti v povezavi z zavarovanjem, varčevanjem, naložbenimi produkti, možnosti prekoračitve stanja na računu,... Predvsem slednje so močno porasle, v obstoječi direktivi pa so samo delno urejene (What is at Stake, 2006).

Poleg tega se je od leta 1987 spremenila tudi Evropa. Vse več prebivalcev EU študira, dela ali preprosto živi v drugi državi članici, kar velja predvsem za upokojece. Pri prošnji za odobritev kredita se srečajo z nepoznanimi predpisi, zato so še posebno ranljivi. V preteklih letih je EU sprejela direktive o e-trgovanju in prodaji finančnih storitev na daljavo, ki sta relevantni tudi za potrošniške kredite. Nova direktiva o potrošniških kreditih mora biti sprejeta, da se učinkovito poveže zelo specifična pravila glede zaščite potrošnikov, ki jih želi uvesti, z bolj splošnimi pravili iz zgoraj omenjenih dveh direktiv (Questions and Answers on Consumer Credit, 2006).

Obstoječa direktiva prav tako ni optimalna za notranji trg, saj predvideva samo osnovne standarde za regulacijo. Notranji trg je območje brez notranjih mej, kjer sta zagotovljena prost pretok blaga in storitev ter pravica do ustanavljanja. Razvoj bolj transparentnega in

učinkovitega kreditnega trga znotraj območja brez notranjih meja je nujen za spodbujanje razvoja prekomejnih aktivnosti (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 10).

Zaradi sledenja razvoja področja in razlik v pravnem ali gospodarskem položaju so posamezne države članice na nacionalni ravni v različni meri presegle te standarde za zaščito potrošnikov. Vse države članice se zavedajo pomembnosti regulacije potrošniških kreditov, razlikujejo pa se v njenem izvajanju. Rezultat je raznolikost, slaba preglednost ter izkrivljena konkurenca med dajalci kreditov v EU, zato ni notranjega trga za potrošniške kredite. Razlike v nacionalnih zakonodajah na področju kreditov ovirajo notranji trg in odvrtaajo gospodarstvo od ponudbe vseevropskih proizvodov, potrošnikom pa omejujejo možnosti za neposredno uporabo postopoma vse bolj razpoložljivih čezmejnih kreditov. Ponudniki kreditov z ambicijami prekomejnega poslovanja se morajo prilagoditi obstoječi raznolikosti regulacije. Potrošnikom je tako lahko na voljo dobro razvita nacionalna ponudba, nimajo pa koristi od prekomejnega tekmovanja. Posledice takšnih izkrivljanj in omejitev pa se lahko naprej pokažejo pri povpraševanju po blagu in storitvah (What is at Stake, 2006).

Septembra 2002 je Komisija sprejela predlog prenovljene direktive, ki pa je bil s strani držav članic in Evropskega parlamenta deležen ostrih kritik zaradi bremen, ki jih je nalagal podjetjem. Predlog je predvideval zelo obsežno področje uporabe in maksimalno harmonizacijo, ki ne bi dovoljevala nacionalnih prilagoditev glede na posebnosti posameznega potrošniškega kreditnega trga.

Evropski parlament je aprila 2004 izglasoval mnenje, ki je občutno spremenilo raven harmonizacije, področje uporabe in določbe direktive. Komisija je preučila mnenje parlamenta, upoštevala številne njegove pripombe ter oktobra 2004 sprejela spremenjeni predlog, ki je oktobra 2005 v še nekoliko prilagojeni obliki postal osnova za ponoven začetek pogajanj v ministrskem svetu EU.

8.2. CILJI REVIZIJE EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Na področju potrošniških kreditov ima Komisija tri glavne cilje (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 2):

- vzpostaviti pogoje za pristen notranji trg,
- zagotoviti visoko raven varstva potrošnikov in
- doseči večjo jasnost predpisov EU s preoblikovanjem treh obstoječih direktiv o potrošniških kreditih (87/102/ES, 90/88/ES in 98/8/ES).

Ti cilji so v skladu z lizbonsko strategijo, saj bo razvoj notranjega kreditnega trga povečal konkurenčnost dajalcev kreditov s tem, da bo spodbudil konkurenco in pospešil inovacije proizvodov.

Usklajevanje določb o varstvu potrošnikov na področju maloprodajnih finančnih storitev, združenih s ciljnimi vzajemnim priznavanjem, je ključni vidik strategije Komisije za razvoj trga finančnih storitev. Razvoj notranjega trga finančnih storitev sledi uvedbi enotne valute, ki odpravlja valutno tveganje med državami evroobmočja in zagotavlja boljšo transparentnost pri primerjavi cen. Po uvedbi Uredbe 2560/2001 so se precej zmanjšali stroški prenosov med državami evroobmočja. To bo dopolnilo še nadaljnje združevanje plačilnih sistemov EU, kar pomeni, da bi moralo biti opravljanje rednih plačil po vsem evroobmočju enako preprosto, kot je zdaj znotraj države, kar bo še zlasti koristilo čezmejnemu posojilom, ki jih je treba odplačevati z rednimi čezmejnimi plačili (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 2).

8.3. PREDLOG SPREMENJENE EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Namen direktive je uskladiti nekatere vidike zakonov, predpisov in upravnih postopkov držav članic v zvezi s pogodbami, ki zajemajo potrošniške kredite.

8.3.1. Področje uporabe

Iz uporabe direktive so v celoti izločene kreditne pogodbe, zavarovane s hipoteko. Komisija je mnenja, da gre na splošno za zelo specifične instrumente s posebnimi značilnostmi, ki jih je treba obravnavati ločeno, ne glede na namen posojila. Slovenski ZPotK hipotekarnih kreditov ne izključuje več, pač pa zanje določa posebne formalnosti glede sklenitve v obliki notarskega zapisa (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPozK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 29).

Iz področja uporabe direktive niso več izključeni stanovanjski krediti oz. krediti namenjeni nakupu ali prenovi nepremičnin (določanje namena kredita je za dajalca po oceni Komisije zelo težko), brezplačni krediti in krediti z zmanjšano obrestno mero (razen če jih delodajalec dodeli zaposlenim ali so dani omejeni javnosti in dajalec izpolnjuje statutarne naloge za namene splošnega interesa (npr. študentska posojila)), prav tako ne krediti v obliki avansa na tekočem računu in kreditne pogodbe v obliki notarskega zapisa. Nič več ni avtomatične izključitve kreditov v vrednosti manj kot 200 EUR (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPozK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 29).

Po novem pa so iz obsega direktive izključene kreditne pogodbe, ki so rezultat poravnave, dosežene na sodišču ali pred drugim organom, krediti v obliki brezplačnega odloga plačila obstoječega dolga in kreditne pogodbe, pri katerih mora potrošnik deponirati nek predmet kot poroštvo pri dajalcu kreditov in je njegova odgovornost omejena na ta predmet. Zgornja meja, nad katero se kreditna pogodba ne šteje več za potrošniško, je povišana na 50.000 EUR, saj take pogodbe na splošno niso sklenjene z namenom porabe, temveč za stanovanjske namene in naj zato ne bi potrebovale enake vrste zakonodaje kot povprečni potrošniški kredit (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPozK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 29).

Kreditni v obliki prekoračitve na tekočem računu niso več izvzeti iz področja uporabe, vendar zanje velja »blagi režim« – ne vse določbe direktive, temveč le omejeno število zahtev po informacijah v zvezi s pogodbami. Podobno blažji režim po novem velja tudi za pogodbe, kjer vrednost kredita ne presega 300 EUR, pod določenimi pogoji za kreditne pogodbe, ki jih sklenejo neprofitna potrošniška združenja, ter kreditne pogodbe, v katerih se predvideva, da bosta stranki sklenili pogodbo o odlogu plačil, če je potrošnik že v zamudi z odplačevanjem po prvotni kreditni pogodbi (refinanciranje obstoječega dolga), hkrati pa mu s tem ne bodo naloženi manj ugodni pogoji in bo odvrnjena možnost sodnega procesa (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 29).

Poroštvene pogodbe so izključene iz področja uporabe, ker je bilo glavno vprašanje v zvezi s poroštvi povezano z vprašanjem hipotekarnih kreditov, ki so prav tako izločeni. (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 5).

Področja, ki so izven obsega uporabe direktive, lahko države članice v svoji domači zakonodaji uredijo na svoj način. To velja tako za kreditne pogodbe, ki so povsem izključene iz obsega direktive, kot tudi za kreditne pogodbe, za katere velja milejši režim, vendar pa morajo paziti, da nacionalna ureditev skupaj z direktivo tvori uravnoteženo celoto (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 15).

8.3.2. Informacije in prakse pred sklenitvijo kreditne pogodbe

8.3.2.1. Standardne informacije za oglaševanje

Metode trženja bodo morale biti bolj objektivne. Potrošnike je treba varovati pred zavajajočo prakso, kakršna je predvsem dajalčevo razkrivanje podatkov. Oglaševanje v zvezi s kreditnimi pogodbami, kjer so navedene obrestna mera ali številke v zvezi s stroški kredita, mora vsebovati standardne informacije: skupni znesek kredita, letni odstotek obresti (v nadaljevanju: LOO), trajanje kreditne pogodbe, znesek, število in pogostnost plačil in kakršnihkoli provizij (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 22).

8.3.2.2. Predpogodbene informacije

V primerjavi z obstoječo direktivo predstavljajo te določbe novost. Predpogodbene informacije omogočajo potrošnikom primerjavo ponudb, toda nekatere zainteresirane strani so bile zaskrbljene, da preveč informacij v postopku svetovanja lahko zmede potrošnika, zato so bile nekatere zahteve po predpogodbenih informacijah neupoštevane (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 5).

Predpogodbene informacije morajo biti za doseg svojega namena zagotovljene še pred sklenitvijo pogodbe, nanašajo pa se na trajanje kreditne pogodbe, skupni znesek kredita in pogoje črpanja, podatke o obrestni meri, LOO in skupne stroške kredita (na podlagi primera), podatke o plačilih, o stroških tretjim osebam, pomožnih storitvah, poroštvih, pravici do odstopa in predčasnega odplačila ter o pravici seznanitve s podatki o potrošniku, ki jih je dajalec kredita pri ocenjevanju njegove kreditne sposobnosti pridobil iz zbirke podatkov. Seznam predpogodbenih informacij za kreditne pogodbe, za katere velja »blagi režim«, je krajši (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 40).

V nasprotju z nekaterimi zahtevami bančnega sektorja Komisija še naprej zagovarja stališče, da mora dajalec kredita ne samo izpolniti zahteve po predpogodbenih informacijah, ampak mora tudi zagotoviti dodatno razlago, tako da omogoči potrošniku, da sprejme utemeljeno odločitev. Ob upoštevanju obstoječih zmogljivosti bančnega sektorja na področju svetovanja je Komisija prepričana, da to bankam ne bo povzročilo nikakršnih dodatnih stroškov, saj je v skladu z dobro prakso bančnega poslovanja. V odgovor zahtevi bančnega sektorja in nekaterim državam članicam pa je bilo pojasnjeno, da je potrošnik vedno odgovoren za svojo končno odločitev sklenitve kreditne pogodbe, zato je napotitev na svetovanje opredeljena kot dolžnost, da se potrošniku da možnost oceniti prednosti in slabe strani posojila (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 5-6).

Potrošnika je treba pred sklenitvijo kreditne pogodbe podrobno informirati ne glede na to, ali je v trženje kredita vključen kreditni posrednik, zato bi bilo treba zahteve po informacijah pred pogodbo na splošno uveljavljati tudi tedaj, ko je vključen kreditni posrednik, vendar če delujejo dobavitelji blaga in storitev kot kreditni posredniki v pomožni funkciji (njihova dejavnost kreditnega posredništva ne predstavlja večjega deleža njihovega prometa), jih ni primerno obremenjevati še z zahtevami po informacijah pred pogodbo, zato se te zahteve nanje ne nanašajo. V teh primerih je še vedno zagotovljeno celovito informiranje potrošnika pred pogodbo, saj ga mora zagotoviti dajalec kredita (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 13).

8.3.3. Letni odstotek obresti

Za zagotovitev kar največje preglednosti in primerljivosti ponudb, pospeševanja vzpostavitve in delovanja notranjega trga ter visoke ravni varstva potrošnikov bi morali predpogodbeni podatki vsebovati predvsem LOO za ta kredit in bi jih bilo treba v vsej EU določiti na enak način. V predpogodbeni fazi se LOO lahko navede samo z reprezentativnim primerom, ki mora ustrezati npr. povprečnemu trajanju in celotnemu znesku kredita, odobrenega za obravnavan tip kreditne pogodbe in, kadar je primerno, naročenemu blagu (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v

zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 12).

Zaradi zakonodajnih razlik se izračun obrestnih mer in stroškov kredita razlikuje glede na vrsto kredita kot tudi med državami članicami. Obstoječa direktiva je sicer uvedla izračun LOO z enotno matematično formulo, ki naj bi vključeval vse obresti in stroške, ki jih nosi potrošnik, in naj bi potrošniku omogočal lažjo primerjavo med ponudniki kreditov, vendar tudi LOO ni povsem primerljiv med državami članicami. Razlike so predvsem v načinu izračuna in stroških, ki se upoštevajo v osnovi za izračun. Predlog nove direktive odpravlja omenjene pomanjkljivosti s točnejšo določitvijo načina izračuna in vključitvijo stroškov v osnovo glede na ekonomsko upravičenost, s čimer se želi doseči maksimalno možno harmonizacijo stroškovne osnove in načina izračuna med državami članicami. Ukrepi za omogočanje primerjave stroškov kredita so lahko učinkoviti le, če bodo implementirani na evropski ravni za vse vrste kreditov, ki so na voljo potrošnikom (Directive of the European Parliament and of the Council on the Harmonisation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Credit for Consumers, 2002, str. 83).

LOO je na letni osnovi enak trenutni vrednosti vseh prihodnjih ali trenutnih obveznosti (črpanj, odplačil in stroškov), o katerih sta se dajalec kredita in potrošnik sporazumela. LOO v novem predlogu direktive torej pomeni skupne stroške kredita za potrošnika, izražene kot letni odstotek skupnega zneska odobrenega kredita. Skupni strošek kredita za potrošnika pa zajema vse stroške, vključno z obrestmi, provizijami in vsemi vrstami pristojbin, ki jih mora potrošnik plačati v zvezi s kreditno pogodbo v skladu z njenimi pogoji in ki so znani dajalcu kreditov; stroški v zvezi s pomožnimi storitvami v zvezi s kreditno pogodbo, še zlasti zavarovalne premije, so vključeni, če je sklenitev pogodbe o storitvah obvezna za pridobitev kredita ali oglaševane obrestne mere in če je sklenjena z dajalcem kreditov ali tretjo stranko, če jo je dajalec kredita ali, kadar je ustrezno, kreditni posrednik sklenil v imenu takšne tretje stranke ali pa je predstavil ponudbo ali storitev kot tako potrošniku; stroški, ki jih mora potrošnik plačati ob sklenitvi kreditne pogodbe s posamezniki, ki niso dajalec kredita ali kreditni posrednik, še zlasti z notarjem ali davčnimi organi, so izključeni. Prav tako niso vključeni stroški, poleg nakupne cene, ki jih mora potrošnik za blago ali storitve plačati ne glede na to, ali gre za kreditno ali gotovinsko transakcijo. Stroški vodenja računa, na katerem se evidentirajo plačilne transakcije in črpanja, stroški uporabe plačilnih sredstev za plačilne transakcije in črpanja ter drugi stroški v zvezi s plačilnim prometom se vključijo v skupne stroške kredita potrošniku, razen če so neobvezni in niso jasno in ločeno prikazani (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 20-37).

Predlog direktive poleg izračuna LOO predvideva tudi izračun obrestne mere, izražene kot stalni ali spremenljivi redni odstotek, ki se uveljavlja določeno dobo za črpanja po kreditni pogodbi. »Črpanje« pomeni znesek kredita, ponujenega potrošniku v obliki odloženega

plačila, posojila ali drugega podobne finančne ugodnosti po kreditni pogodbi (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 20).

8.3.4. Dostop do zbirke podatkov o zamujanju pri odplačevanju

Prvotno predvidena obveznost vzpostavljanja nacionalnih zbirk podatkov za namen registracije potrošnikov, ki zamujajo z odplačevanjem, je bila črtana, ker bi po mnenju Komisije presegala namen direktive. V primeru čezmejnega kredita pa mora vsaka država članica zagotoviti dajalcem kreditov iz drugih držav članic dostop do obstoječih zbirk podatkov v tisti državi članici pod enakimi pogoji kot domačim dajalcem kreditov, kar naj ne bi predstavljalo dodatnih stroškov za industrijo kot pri prejšnji določbi, temveč bi nasprotno pomagalo zrahljati ovire za čezmejne potrošniške kredite. Potrošnika je potrebno na njegovo zahtevo takoj in brezplačno seznaniti z rezultati pridobivanja informacij iz katere koli zbirke podatkov (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 28).

8.3.5. Informacije in pravice v zvezi s kreditnimi pogodbami

8.3.5.1. Informacije, ki jih je treba vključiti v kreditne pogodbe

Predlog nove direktive določa popoln in obvezen seznam informacij, ki jih mora pogodba jasno navajati, predvsem gre za informacije, ki so bile zagotovljene že v predpogodbeni fazi. Vsebovane morajo biti tudi informacije o dostopu in izvedbi zunajsodnih postopkov reševanja sporov, če se dajalec kredita ali kreditni posrednik zatečeta k takim postopkom. Med drugim je obvezen finančni izkaz v obliki preglednice odplačil pri kreditnih pogodbah s stalnim trajanjem in obrestno mero ter informacije o pravicah v primeru povezanih transakcij (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 40-41).

Kreditodajalci so v odzivih na predlog opozorili na dodatne stroške, ki jih bo povzročila zahteva po dodatnih informacijah, ki jih do sedaj v nekaterih nacionalnih zakonodajah ni bilo potrebno izkazovati v kreditnih pogodbah, poleg tega pa naj ne bi prinesle posebnih koristi za potrošnike, ampak bi po njihovem mnenju prišlo do preobilja informacij in celo do zmanjšanja potrošnikove možnosti izbire. Po drugi strani pa so nekatere potrošniške organizacije menile, da bi dodatne informacije lahko pripomogle k večji transparentnosti (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 37).

8.3.5.2. Kreditna pogodba v obliki možnosti prekoračitve

Predlagana je uvedba standardne metode rednega zagotavljanja informacij tekom veljavnosti kreditne pogodbe v obliki možnosti prekoračitve s pomočjo finančnega izkaza, zato da potrošnik lahko preverja točnost izvedenega črpanja, uporabljeno obrestno mero, nastale stroške ipd., kar je še posebej pomembno pri kreditnih pogodbah povezanih z računom, za

katerega se obrestne mere kredita izračunajo naknadno (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 42).

8.3.5.3. Pravica do odstopa

Države članice se razlikujejo tudi v zakonsko določenih dolžinah obdobj, ko lahko potrošnik brez kazni in brez obveznosti utemeljitve prekliče kreditni sporazum oz. od njega odstopi, kar predstavlja oviro pri razvoju notranjega trga in omejuje konkurenco med ponudniki kreditov, ki se v različnih državah članicah srečujejo z različnimi pogoji poslovanja (Directive of the European Parliament and of the Council on the Harmonisation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Credit for Consumers, 2002, str. 83).

Predlog direktive vsebuje pravico do odstopa v 14 dneh. V tem obdobju potrošnik lahko premisli o kreditnem sporazumu, ki ga je sklenil nenačrtovano in brez premisleka. Odlog omogoča potrošnikom, da še po sklenitvi pogodbe raziskujejo trg in morda najdejo boljšo ponudbo.

Kreditodajalec po odstopu obvesti potrošnika o znesku denarja, ki ga mora odplačati, vključno z zapadlimi obrestmi za obdobje, v katerem je bil kredit črpan. V zvezi z uveljavljanjem pravice do odstopa ni mogoče zahtevati nikakršne druge odškodnine (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 33).

Potrošnik lahko v 14 dneh odstopi od kreditne pogodbe, ne pa tudi od pogodbe o nakupu blaga, kar pomeni, da mora blago vseeno plačati ali pa ga vrniti prodajalcu. Problem je, da nekateri trgovci verjetno ne bodo želeli sprejeti vrnjenega (rabljenega) blaga, ki poleg tega v nekaterih primerih zelo hitro izgublja svojo vrednost, kar bi lahko privedlo do tega, da nekateri trgovci ne bi hoteli predati blaga pred potekom štirinajstdnevnega roka (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 41).

8.3.5.4. Prag za manjša posojila

V predlogu direktive ni določen prag za manjša posojila, ki ne bi spadala pod okvir te direktive, kot je to urejeno z obstoječo direktivo, vendar pa za kreditne pogodbe, katerih skupna vrednost ne presega 300 EUR, veljajo manj strogi pogoji (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 18).

8.3.5.5. Načelo odgovornega posojanja

Namen načela odgovornega posojanja ni v omejevanju ponudbe kreditov, pač pa zaščita potrošnikov. Predlog direktive kljub temu, da uvaja nekaj novih pravil, potrošnikom omogoča povsem prosto pot do kredita in posojilodajalcem povsem proste roke, da jim ga odobrijo. Načelo odgovornega posojanja od kreditodajalcev in kreditnih posrednikov zahteva samo

izpolnjevanje obveznosti glede zagotavljanja predpogodbениh informacij in pošteno oceno sposobnosti potrošnika, da poplača posojilo, ne določa pa nobenega še sprejemljivega razmerja med njegovimi dolgovi in dohodkom (Questions and Answers on Consumer Credit, 2006, str. 2).

Predlog direktive naj bi zaradi upoštevanja načela odgovornega posojanja kreditodajalce prisilil k večji previdnosti. Na dolgi rok naj bi morali po njegovi zaslugi odpisati manj neodplačanih kreditov (oz. slabih posojil). Stroški odpisa slabih posojil se vključujejo v stroške kredita, zmanjšanje slabih posojil zaradi večje previdnosti kreditodajalcev pa naj bi posledično vodilo k cenejšim posojilom (Questions and Answers on Consumer Credit, 2006, str. 2).

Dajalec kredita mora oceniti kreditno sposobnost potrošnika na podlagi informacij, ki jih ta razkrije, in, če je mogoče, na podlagi zbirk podatkov. Dolžnost in interes kreditodajalcev je, da čim bolj natančno ocenijo potrošnikovo sposobnost vračila dolga, določitev minimalnih zahtev pa bi lahko spodbudila nekatere kreditodajalce, da bi sicer zadostili zakonsko določenim minimalnim zahtevam, hkrati pa pri ocenitvi odplačilne sposobnosti potencialnih kreditojemalcev ne bi upoštevali vseh okoliščin (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 27).

Načelo odgovornega posojanja se nanaša samo na predpogodbene informacije in ocenitev potrošnikove kreditne sposobnosti, zato bi ta usklajena določba lahko preprečila državam članicam, da bi ukrepale v primerih neodgovornega posojanja, ki bi imelo drugačne vzroke. Splošen koncept minimalnih zahtev glede odgovornega posojanja, ki se nanaša na vse kreditodajalce in lahko povzroči samo ohlapno preverjanje potrošnikove kreditne sposobnosti, bi bi bilo morda potrebno spremeniti v koncept prepovedi neodgovornega posojanja, kar bi bolje doseglo svoj namen (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 27).

8.3.5.6. Povezane transakcije

V primeru povezanih pogodb obstaja razmerje medsebojne odvisnosti med nabavo blaga ali storitev in kreditno pogodbo, sklenjeno v ta namen, zato mora uresničevanje pravice do odstopa v zvezi s kupoprodajno pogodbo potrošniku omogočiti, da lahko odstopi tudi od kreditne pogodbe. Namen te določbe je, da bi se izognili položaju, ko mora potrošnik obdržati kredit celo potem, ko vzroka zanj več ni. Vendar pa mu pravica do odstopa od kredita ne daje tudi pravice do odstopa od nakupne pogodbe (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 6).

Potrošnik lahko v primeru dobave blaga, ki ni v skladu s pogodbo o njegovi dobavi, sodno uveljavlja zahtevke proti dajalcu kredita, če je sodno uveljavljal svoje zahtevke proti dobavitelju, vendar mu ni uspelo dobiti zadoščenja, do katerega je upravičen. Neskladnost s temi pogoji potrošniku ne sme odrekati pravic, ki mu jih dajejo nacionalni predpisi, ki se

nanašajo na skupno in solidarno odgovornost prodajalca ali izvajalca storitev in dajalca kreditov (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 14).

8.3.5.7. Predčasno odplačilo

Potrošnik mora imeti pravico, da svoje obveznosti delno ali v celoti poravnava pred pogodbenim datumom zapadlosti. V takšnih primerih je upravičen do enakovrednega zmanjšanja skupnih stroškov kredita, dajalec kredita pa samo do poštene in objektivne odškodnine, ki mu nadomesti stroške, ki neposredno izhajajo iz predčasnega odplačila, glede na znesek ali metodo izračuna navedeno v kreditni pogodbi (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 35).

8.3.6. Predpisi o dajalcih kreditov in kreditnih posrednikih

Urejanje nadzora nad dajalci kreditov in kreditnimi posredniki se glede na predlog na ravni direktive deregulira, državam pa je dana večja fleksibilnost pri urejanju tega področja. Dovoljenje za opravljanje storitev potrošniškega kreditiranja ni nič več obvezno. Novi vsebini sta dve: nadzor se razteza tudi na kreditne posrednike in uvedena je obveznost, da je nadzorni organ neodvisen od finančnih ustanov. Slednje bi lahko pripeljalo do institucionalnega konflikta interesov, ki bi lahko vplival na opravljanje nadzorstvenih funkcij, vsekakor pa bi lahko ustvarjal negotovost glede resnično nepristranske vloge nadzornika kreditnega trga (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 33).

Vsebina nadzora in varstva po novem z direktivo ni več določena. Državam je prepuščeno, da ju organizirajo na način, ki se jim zdi najučinkovitejši in najustrežnejši za njihov pravni sistem. Izdajanje predpisov in izvajanje nadzora sta torej lahko v večji ali manjši meri prepuščena tudi samostojnemu delovanju neodvisnih nadzornih organov (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 33).

Države članice morajo zagotoviti, da kreditni posrednik pri oglaševanju in v dokumentaciji, namenjeni potrošnikom, navede svoja pooblastila, zlasti ali sodeluje izključno z enim ali več dajalci kreditov ali pa dela kot neodvisni posrednik.

Kreditni posrednik od potrošnika, ki je zahteval storitev, ne sme prejemati, neposredno ali posredno, nobenih provizij, razen če je bila višina provizij dogovorjena v kreditni pogodbi, hkrati pa kreditni posrednik ne prejema provizije od dajalca kredita, znesek provizije pa se mora upoštevati pri izračunu LOO (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 46).

8.3.7. Usklajevanje, vzajemno priznavanje in obveznost izvajanja direktive

Predlog direktive razlikuje med tremi vidiki usklajevanja:

- na področjih, ki so izven pristojnosti direktive, lahko članice uvedejo oz. obdržijo kakršnekoli določbe,
- področja, kjer je sicer predvidena popolna harmonizacija, vendar imajo države članice vseeno nekaj možnosti, da določbe implementirajo na svoj način in splošne določbe prilagodijo lokalnim pogojem,
- področja s popolno harmonizacijo in usklajenimi določbami, kjer države članice članice ne smejo ohraniti ali uvesti drugih določb, razen tistih, določenih v predlogu.

Pri izvajanju in uporabi členov o predpogodbenih informacijah, pravici do odstopa, povezanih transakcijah, predčasnem odplačilu, prekoračitvi skupnega zneska kredita, predpisih o dajalcih kreditov in kreditnih posrednikih ter njihovih obveznostih – brez poseganja v nujne in sorazmerne ukrepe, ki jih lahko države članice sprejmejo na podlagi javnega reda – države članice ne smejo omejevati dejavnosti dajalcev kreditov, ki imajo sedež v drugi državi članici ter na njenem ozemlju delujejo bodisi v skladu s predlagano direktivo bodisi na podlagi svobode ustanavljanja ali svobode opravljanja storitev (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 47).

Države članice morajo zagotoviti, da kreditne pogodbe ne odstopajo od določb nacionalne zakonodaje, ki uveljavljajo to direktivo ali so z njo usklajene, na način, ki bi bil v škodo potrošnika. Poleg tega morajo zagotoviti, da se določbam, ki jih sprejmejo za uveljavitev te direktive, ni mogoče izogniti z načinom oblikovanja pogodb, zlasti z vnašanjem črpanj ali kreditnih pogodb, ki sodijo na področje uporabe te direktive, v kreditne pogodbe, katerih značilnosti ali namen bi lahko omogočili, da se izognejo njeni uporabi. Države članice morajo prav tako zagotoviti, da se potrošniki ne morejo odpovedati pravicam, ki jih imajo po tej direktivi (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 47).

Države članice morajo poskrbeti, da potrošniki ne izgubijo zaščite, ki jim jo zagotavlja ta direktiva, na podlagi izbire zakonodaje tretje države kot zakonodaje, ki velja za kreditno pogodbo, če je kredit tesno povezan z ozemljem ene ali več držav članic (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 47).

8.3.8. Zunajsodno reševanje sporov

Države članice morajo zagotoviti obstoj učinkovitih postopkov zunajsodnega reševanja sporov v zvezi s potrošniškimi krediti, po možnosti z obstoječimi organi. Spodbujati morajo tudi sodelovanje teh organov pri reševanju čezmejnih sporov. Komisija navaja, da bi se organi izvensodnega reševanja sporov lahko dogovorili, da se potrošniki obrnejo na tako telo v svoji

državi, to pa potem naveže stik s podobnim telesom v državi dajalca kredita. Na ta način potrošniku ne bi bilo potrebno voditi spora v drugi državi članici (Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev ZPotK in njegovih podzakonskih aktov, 2005, str. 47).

8.3.9. Sprememba Direktive 93/13/EGS (Direktiva o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah)

Evropski direktivi o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah se dodaja nov, tretji, nepošten pogoj in sicer je nedovoljeno (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 50):

- obvezati potrošnika, da kot pogoj za črpanje delno ali v celoti položi sposojene ali odobrene zneske za poroštvo ali da jih delno ali v celoti uporabi za depozit ali nakup vrednostnih papirjev ali drugih finančnih instrumentov, razen če se potrošniku za ta depozit, nakup ali poroštvo ponudi vsaj odstotek, ki je enak dogovorjenemu odstotku letnih obresti;
- obvezati potrošnika, da pri sklepanju kreditne pogodbe sklene neko drugo pogodbo z dajalcem kreditov, kreditnim posrednikom ali tretjo osebo, ki jo ti določijo, razen če so stroški te pogodbe vključeni v skupne stroške kredita potrošniku;
- obvezati potrošnika, da uporablja istega dajalca kredita za refinanciranje preostale vrednosti in na splošno katerega koli končnega plačila v zvezi s kreditno pogodbo za financiranje nakupa premičnega premoženja ali storitve.

8.4. PREDNOSTI NOVE EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Z uskladitvijo določenih področij trga potrošniških kreditov bo podjetjem omogočeno poslovanje v enakih pogojih, kar bo privedlo do povečanja čezmejnega poslovanja in ekonomij obsega, saj bodo lahko podjetja uporabljala iste postopke pri poslovanju v različnih državah.

Možnost ponujanja kreditnih pogodb po vsej EU naj bi imela za posledico večjo učinkovitost in ekonomije obsega za kreditodajalce, za stranke pa cenejšo in širšo izbiro proizvodov. Dajalci kreditov bodo lahko oblikovali vseevropske proizvode na področju potrošniških kreditov, ki jim ne bo treba nujno ustrezati 25 sklopom nacionalnih pravil.

Ponujajo se nove poslovne priložnosti za izkoriščanje možnosti notranjega trga – tehnologija dopušča sklepanje pogodbe med potrošniki in dajalci kreditov na daljavo, povečanje maloprodaje po internetu utegne povzročiti novo povpraševanje po kreditih preko interneta, širjenje dostopa do interneta pa spodbuja bančništvo na daljavo.

Lažji dostop do kreditnih trgov lahko spodbudi konkurenco na trgih, kjer zdaj prevladuje le nekaj akterjev, potrošniki pa uživajo le omejen dostop do kredita. Spodbujanje konkurence naj bi izboljšalo učinkovitost kreditnih ustanov v vse bolj globalnem gospodarstvu.

Kreditni posredniki iz drugih držav članic bodo lahko v določeni državi članici ponudili kreditni produkt, ki ne bo povsem ustrezal določbam nacionalne zakonodaje, kar lahko predstavlja slabost načela vzajemnega priznavanja, saj bi to z ustvarjanjem neenakih pogojev poslovanja lahko negativno vplivalo na domače ponudnike in z zmanjšanjem zaščite tudi na potrošnike. Vendar pa velja tudi obratno, saj bodo tudi ponudniki iz določene države članice v drugi državi članici lahko poslovali pod domačo zakonodajo (Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation, 2006, str. 74).

Povečana konkurenca in odpiranje nacionalnih trgov tujim dajalcem kredita bo privedlo do nižjih obrestnih mer za potrošnike. Cene potrošniških kreditov se med dajalci kreditov in državami članicami razlikujejo, zato naj bi imeli potrošniki možnost izkoristiti ponudbe po vsem ozemlju EU. Cene in tarife bodo bolj transparentne, predvsem zaradi obveznega izračunavanja standardiziranega LOO, posledično bodo bolj primerljive tudi kreditne ponudbe. Povečana konkurenca bo omogočila ugodnejše pogoje za potrošnike, kar bo spodbudilo potrošnjo in posledično gospodarsko rast.

Odprava ovir konkurenci bo privedla do širšega razpona ponudb in ugodnejših proizvodov. Raven inovacij je v nekaterih državah članicah že precej visoka, vendar pa nekaterih kreditnih proizvodov, ki so na voljo v dani državi članici, v številnih primerih ni mogoče prodati nikjer drugje v EU. V interesu potrošnikov je, da imajo dostop do vseh kreditnih proizvodov, ki so na voljo v EU, pri tem pa jim je zajamčena visoka raven informiranja in varstva (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 4).

Z uskladitvijo nekaterih ključnih elementov pogodb o potrošniškem kreditu bo zraslo zaupanje potrošnikov in jih opogumilo, da bodo najemali čezmejne kredite v EU. Za sedanje nizko število čezmejnih potrošniških kreditov je kriva tudi zaskrbljenost glede ravni varstva potrošnikov v drugih državah članicah (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 4).

Nacionalne baze podatkov bodo bolj dostopne kreditodajalcem iz drugih držav članic. Trženje kreditov na daljavo, predvsem preko elektronskih medijev, bo bolj varno.

8.5. VPLIV PREDLOGA EVROPSKE DIREKTIVE NA INTEGRACIJO EVROPSKEGA TRGA POTROŠNIŠKIH KREDITOV

Integracija evropskega trga potrošniških kreditov še ni bila dosežena. Delež čezmejnega kreditiranja znaša samo 2 % do 5 % celotnega kreditiranja v EU, odsotnost integracije pa odražajo tudi razlike v obrestnih merah, cenah in načinu širjenja bančnega poslovanja. Banke imajo vse večji interes širjenja svojega poslovanja na nove trge, vendar na njih ne vstopajo preko čezmejnega posojanja, ampak z ustanavljanjem podružnic, s skupnimi vlaganji ali pa z združitvami in prevzemi. Eden od razlogov za tako stanje so razlike v nacionalnih

zakonodajah, ki urejajo potrošniške kredite v državah članicah, kar pomeni, da bi jih bilo potrebno harmonizirati. Trenutno mora namreč ponudnik kreditov, ki želi poslovati po celotni EU, poznati 25 različnih pravnih sistemov in prilagoditi pogodbene pogoje in poslovne strategije (Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 3-7).

8.5.1. Težave uveljavitve maksimalne harmonizacije

Nacionalni trgi potrošniških kreditov znotraj EU so zelo heterogeni, zato bo vpliv skupne evropske zakonodaje v posamezni državi članici odvisen od tržne raznolikosti in relativnega pomena potrošniških kreditov, ki je lahko odvisen tudi od trenutne gospodarske situacije, kar pomeni, da je težko najti model, ki bi ustrezal vsem trgov, poleg tega pa je z uporabo načela maksimalne harmonizacije otežena hitra reakcija na specifičen problem v posamezni državi. Maksimalna harmonizacija se nagiba k enotni rešitvi, kar pomeni, da v določeni meri razvrednoti lokalne posebnosti, države članice pa imajo veliko manjši vpliv na oblikovanje zakonodaje. Pri uporabi načela minimalne harmonizacije lahko države članice na nacionalni ravni reagirajo s spremembo svoje zakonodaje, kar predstavlja glavno slabost uporabe načela maksimalne harmonizacije, kjer to ni mogoče. Prav tako je sprejemanje zakonodaje na ravni EU s 25 državami članicami zelo dolgotrajen proces (Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 11).

Na ravni EU ni potrebno uvesti zakonodaje, ki bi pomenila najvišjo raven zaščite potrošnikov, ki je v veljavi v kakšni državi članici, ampak naj bi zaščita potrošnikov služila integraciji trga. Vendar pa glede na to, da v primeru maksimalne harmonizacije države članice svojim potrošnikom ne morejo več nuditi dodatne zaščite, direktiva mora zagotoviti najvišjo zaščito, saj sicer nobena država članica ne bo hotela sprejeti nižjih standardov zaščite, kot že veljajo (Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 12).

Po mnenju potrošniških organizacij je maksimalna harmonizacija, na kateri temelji predlog direktive, neprimerna, saj lahko posamezne države članice pokažejo množico primerov oškodovanj, zaradi katerih so z nacionalnimi predpisi uzakonile višjo raven varstva potrošnikov (Križnik, 2005, str. 13).

8.5.2. Druge ovire integracije evropskega trga potrošniških kreditov

Vzpostavitev notranjega trga potrošniških kreditov ni mogoče doseči samo s povečanjem zaščite potrošnikov, saj je integracija odvisna tudi od številnih drugih dejavnikov.

Ovire, ki omejujejo integracijo evropskega trga potrošniških kreditov, so:

- dostopnost distribucijskih poti – dobro razvita distribucijska pot je še posebno pomembna za ponudnika, ki se poslužuje ene same poti (internet, maloprodajne trgovine). Predvsem še vedno premajhna uporaba interneta za namene osebnih financ predstavlja oviro za distribucijsko strategijo, ki bi temeljila na internetu, ki ima sicer velike prednosti ravno v prodaji na daljavo (Coumaros Jean et al., 2005, str. 16),
- kulturne razlike – kulturne značilnosti določene države imajo lahko velik vpliv na povpraševanje po določenem kreditnem produktu (Coumaros Jean et al., 2005, str. 16),

- regulativne ovire – poleg razlik v zakonih, ki neposredno urejajo potrošniške kredite, se države članice razlikujejo med drugim tudi v zakonih na področju zaščite podatkov in konkurence, bankrota, preprečevanja oderuštva, izterjave dolga..., zaradi česar se znatno povečajo stroški in težavnost vstopa na nov trg (Coumaros Jean et al., 2005, str. 16),
- infrastrukturne ovire – lahko se kažejo v pomanjkanju kapacitet za obdelavo podatkov, klicnih centrov, direktnega trženja... (Coumaros Jean et al., 2005, str. 16),
- zbirke podatkov o (ne)zamujanju pri odplačevanju – vrsta, kakovost ter način dostopa do teh podatkov se med državami članicami precej razlikujejo. Kreditodajalci pogosto prostovoljno posredujejo podatke o kreditorejalcih, dostop do njih pa je včasih omejen. Vrsta podatkov se skozi čas in med državami spreminja, ponavadi pa gre za podatke o preteklem neodplačevanju oz. zamudi pri odplačilu kredita (t.i. negativne informacije), lahko pa gre tudi za podatke o trenutni zadolženosti potrošnika... Zadnji predlog direktive sicer zahteva nediskriminatoren dostop do podatkov za vse kreditodajalce, še vedno pa ni obvezna vzpostavitev zbirke podatkov, kjer je še ni, poleg tega pa podatki v obstoječih zbirkah niso standardizirani (Coumaros Jean et al., 2005, str. 21),
- kreditni produkti, namenjeni potrošnikom, so v primerjavi s kreditnimi produkti, namenjeni podjetjem, izpostavljeni manjšemu konkurenčnemu pritisku, ker je bližina kreditodajalca za potrošnika, kljub velikemu napredku moderne tehnologije, zelo pomembna (Kleimeier, Sander, 2002, str. 7),
- banke s svojimi strategijami povečini ne skušajo doseči vseh potencialnih evropskih kreditorejmalcev, potrošniki pa tudi ne iščejo kredita po celotni EU, zato je »maloprodajno« bančništvo še vedno lokalno (Kleimeier, Sander, 2002, str. 7),
- v številnih državah članicah trenutno ni dovoljeno sklepati potrošniških kreditnih in poroštvenih pogodb preko interneta, kar otežuje dostop potrošnikov do širšega spektra proizvodov in storitev (Massenberg Hans Joachim, 2005, str. 12),
- jezikovne ovire, geografska oddaljenost, kulturne razlike, naklonjenost potrošnikom lokalnim bankam... – tudi če je oblikovan pravni okvir, ki vsem kreditodajalcem postavlja enake pogoje poslovanja, te ovire zavirajo integracijo trga, saj temeljijo na navadah, tradiciji, občutku varnosti in zaupanja,
- pomanjkanje informacij o ponudbi v drugih državah članicah.

9. RAZMERJE MED NACIONALNIMI ZAKONI IN PREDLOGOM EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Za olajšanje nastanka dobro delujočega notranjega trga je potrebno zagotoviti usklajen evropski okvir. Ob upoštevanju stalno spreminjajočega se trga potrošniških kreditov in vse večje mobilnosti evropskih državljanov naj bi bila zakonodaja EU usmerjena v prihodnost, primerna tudi za bodoče oblike kreditov, hkrati pa naj bi omogočala ustrezno raven prožnosti pri izvajanju in pomagala vzpostaviti sodobno pravo na področju zakonov o potrošniških kreditih.

Glavni argument pristopa maksimalne harmonizacije nacionalnih zakonov je, da razlike med zakoni držav članic postavljajo prevelike ovire čezmejnemu potrošniškemu kreditiranju, ker pristop minimalne harmonizacije omogoča vzpostavitev višje ravni varstva potrošnikov, kot je predpisana z direktivo. Zaradi razlik v pravnem ali gospodarskem položaju se na nacionalni ravni poleg obstoječe direktive uporabljajo številni drugi mehanizmi varstva potrošnikov, kar posledično vodi k izkrivljanju konkurence med dajalci kreditov v EU in ovira notranjega trga.

Polna uskladitev je potrebna zato, da se vsem potrošnikom v EU zagotovi visoka in primerljiva raven varovanja njihovih interesov in da se vzpostavi pravi notranji trg. Glede na predlog direktive državam članicam torej ne sme biti dovoljeno obdržati ali uvesti druge nacionalne določbe, razen tistih, ki so zapisane v predlogu, vendar naj bi se ta omejitve uporabljala samo tam, kjer so v predlogu usklajene določbe. Razen določb, usklajenih s to direktivo, bi se morale države članice same odločiti, ali bodo obdržale ali uvedle nacionalno zakonodajo. Države članice lahko na primer obdržijo ali uvedejo nacionalne predpise o skupni in solidarni odgovornosti prodajalca ali izvajalca storitev ter dajalca kreditov. Drugi primer te možnosti bi bile lahko nacionalne določbe, s katerimi se uvede ali obdrži pravica do odstopa od pogodbe o prodaji blaga ali opravljanju storitev, če potrošnik uveljavlja svojo pravico do odstopa od kreditne pogodbe ali pa primer predčasnega odplačila. Podobno velja za posebne kreditne pogodbe, za katere velja »blagi režim«, potrebno pa je zagotoviti, da dovoljena stopnja prožnosti nacionalnega izvajanja ne bi ustvarila dodatnih ovir za enotni trg (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 18-19).

Celo na nekaterih področjih, ki so v predlogu direktive usklajena, se bodo nacionalni izvedbeni predpisi ponekod razlikovali in dajalci kreditov bodo zaradi tega težje ponujali čezmejne storitve. V teh primerih se je ob upoštevanju ravni uskladitve, varstva potrošnikov in cilja vzpostavitve delujočega notranjega trga primerno izogibati dodatnim obremenitvam dajalcev kreditov, zlasti kar zadeva potrebo po upoštevanju pravil, ki presegajo državo članico, v kateri so ustanovljeni, zato bi morali v primerih, ki so v predlogu podrobno navedeni, uporabljati načelo vzajemnega priznavanja. V teh primerih načelo vzajemnega priznavanja pomeni, da se predpisi države članice, v kateri ima potrošnik svoje običajno bivališče, ne upoštevajo, če njihova uporaba v določeni situaciji pomeni omejitev prostega pretoka storitev (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 10-11).

Zaradi predlagane klavzule o vzajemnem priznavanju bo dajalec kreditov za dejavnosti v drugi državi članici moral izpolnjevati pravne zahteve države članice, od koder izhaja, in ne države članice gostiteljice. Na področju pogodbenega prava bi to lahko vodilo tudi do rezultata, ki ni predviden v 5. členu Rimske konvencije. V situaciji iz tega člena, ki bi vodila k uporabi prava države, kjer ima potrošnik svoje običajno prebivališče, bi to omenjeno pravo lahko določilo standarde, ki bi glede na enakovredne standarde, ki se uporabljajo v matični

državi, od koder prihaja dajalec kredita, omejevali dejavnost tega dajalca kreditov, npr. da bi bili standardi višji (ali drugačni) od standardov njegove matične države. V primeru, če bi to zadevalo področja iz klavzule o vzajemnem priznavanju, mora država članica gostiteljica zagotoviti, da omenjeni standardi ne bi veljali za to pogodbo. Uporabljalo bi se ali pravo, ki ga izbereta stranki, ali, če take izbire ni, še naprej zahteve matične države dajalca kredita (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 7).

Na splošno sta tako usklajevanje kot vzajemno priznavanje prispevala k povezovanju trga EU, istočasno pa sta zagotavljala upoštevanje interesov potrošnikov. Izbrana mešanica politik na danem področju pa je odvisna od značilnosti področja.

Ob upoštevanju navedenega Komisija predlaga, da se ohrani pristop s popolno uskladitvijo, pri tem pa naj bi države članice ohranile nekaj prožnosti na nekaterih področjih. Popolna uskladitev ostaja po mnenju Komisije optimalni način za ustvarjanje dejanskega enotnega trga za potrošniške kredite, ki omogoča ponujanje potrošniških kreditov čez mejo in obenem zagotavlja ustrezno visoko raven varstva potrošnikov ne glede na to, kje v EU se sklene kreditna pogodba (Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES, 2005, str. 7).

9.1. RAZLIKE MED ZAKONOM O POTROŠNIŠKIH KREDITIH IN PREDLOGOM EVROPSKE DIREKTIVE O POTROŠNIŠKIH KREDITIH

Slovenski ZPotK »pokriva« tudi stanovanjske kredite, obstoječa direktiva, ki temelji na minimalni harmonizaciji, pa ne vključuje kreditov, ki so namenjeni financiranju pridobitve oz. ohranitve lastninske pravice na zemljišču, obstoječi ali načrtovani stavbi ali renoviranja obstoječe stavbe, predlog nove direktive, ki temelji na maksimalni harmonizaciji, pa iz področja uporabe izključuje kreditne pogodbe, zavarovane s hipoteko ali nepremičnim premoženjem, kar posledično pomeni, da bi se ob sprejetju takšnega predloga zaščitila slovenskih potrošnikov v primerjavi s trenutnim stanjem zmanjšala.

Zaradi načela maksimalne harmonizacije države članice nimajo več manevrskega prostora pri določitvi izjem, za katere pravni režim, določen v direktivi, ne bi veljal, kar deloma pomeni ožjenje sedanjega dosega ZPotK, saj naj bi bili iz njega zopet izločeni hipotekarni krediti in nakupi s pridržanim lastništvom. Potrebno bo izločiti tudi izjemi, ki se nanašata na brezplačne kredite in brezobrestne kredite, ki se odplačajo v enkratnem znesku, prav tako izjemo, ki se nanaša na pogodbe za stalno dobavo storitev, ki se odplačujejo na obroke. V celoti bo potrebno uveljaviti tudi določbe direktive, ki urejajo kreditne pogodbe, za katere velja »blagi režim«.

ZPotK predvideva, da lahko potrošnik pred koriščenjem kredita v 5 dneh od sklenitve pogodbe odstopi od nje brez navedbe razloga, glede na predlog evropske direktive pa bi bilo to mogoče v 14 dneh, ne glede na to, ali je bil kredit v tem obdobju že črpan.

Z vidika zaščite potrošnika glede na vrednost kreditne pogodbe je predlog direktive ugodnejši, saj se ZPotK ne uporablja za kreditne pogodbe, katerih glavnic je manjša od 40.000 SIT, medtem ko predlog direktive spodnjo mejo skupne vrednosti kredita določa pri 300 EUR, vendar bi tudi za te kreditne pogodbe veljale nekatere določbe direktive. Pri zgornji meji vrednosti kreditnih pogodb, ki še spadajo pod okrilje zakona oz. predloga, pa je ugodnejši ZPotK, saj v njem ni določene najvišje vrednosti, medtem ko je ta meja v evropskem predlogu 50.000 EUR.

V primeru predčasnega odplačila ZPotK bolje ščiti potrošnika, saj mu omogoča predčasno odplačilo brez dodatnih stroškov, razen stroškov izdelave obračuna, predlog direktive pa sicer tudi dopušča predčasno odplačilo, vendar je dajalec kredita upravičen do poštene in objektivne odškodnine.

ZPotK v primeru neizpolnjevanja pogodbenih obveznosti s strani kreditojemalca pod določenimi pogoji dopušča dajalcu kredita, da zahteva plačilo preostalih obrokov pred zapadlostjo ali z enostransko izjavo razdre pogodbo, medtem ko najnovejši predlog direktive neizvajanja kreditne pogodbe ne ureja.

Določitev najvišje obrestne mere je povsem izven dosega veljavne direktive. Direktiva namreč uvaja pojem LOO samo kot skupni imenovalec, ki omogoča realno in pravično primerjavo med ponudbami kreditov z različno strukturalno zgradbo. Namen formule za izračun LOO in skupnih stroškov kredita torej ni toliko v tem, da se potrošnika varuje pred prevelikimi stroški, ki bi mu jih utegnil naprtiti dajalec kredita, pač pa predvsem, da se zagotovi preglednost na trgu in preprostejša primerjava med različnimi kreditnimi ponudbami tudi potrošniku, ki ni strokovnjak na finančnem področju. Omejitev višine LOO v nacionalni zakonodaji, bo kljub temu da gre za strožji ukrep varstva potrošnikov, kot ga predvideva direktiva, po sprejemu predlagane direktive verjetno še dopustna, saj določba o LOO ni usklajena. Direktiva ne posega v nacionalne sisteme določanja višine obrestnih mer, niti jih ne prepoveduje.

V primeru, da bo predlog direktive sprejet v predlagani obliki, bo potrebno v ZPotK prilagoditi določbo, ki govori o stroških, ki se ne vključujejo med skupne stroške kredita, predvsem izjemo glede stroškov zavarovanja, ki se bo morala glasiti tako kot v direktivi. Čeprav direktiva za razliko od ZPotK ne določa taksativno stroškov, ki jih je treba izločiti iz skupnih stroškov kredita, je vprašljiva dopustnost določbe ZPotK, da se izključi tudi stroške članarine v združenjih ali skupinah, ki niso zajeta s kreditno pogodbo, četudi ima članstvo vpliv na kreditne pogoje. Komisija namreč z namenom, da se potrošnikom omogoči čim večja primerljivost kreditnih ponudb tudi v čezmejnih razmerjih, za to področje predlaga uporabo načela popolne harmonizacije.

Morebitna posrednikova provizija mora biti glede na določbe predloga direktive vključena v izračun LOO, ZPotK pa izključuje kakršnakoli plačila potrošnika kreditnemu posredniku.

Predlog direktive spodbuja zunajsodno reševanje sporov v zvezi s potrošniškimi krediti tako znotraj držav članic kot tudi v primeru, da so vpleteni iz različnih držav članic. ZPotK nima posebnih določb o zunajsodnem reševanju sporov.

Potem ko je Slovenija leta 2004 po znanih aferah z oderuškimi krediti vendarle zakrjala nekatere luknje v ZPotK, bi morala glede na zadnji predlog direktive od nekaterih dopolnitev ZPotK odstopiti. ZPS glede na še nedokončane afere s področja hipotekarnih potrošniških kreditov izraža potrebo po strogem nadzoru nad ponudniki, zlasti v nebančnem sektorju. V tej smeri je bila oblikovana novela ZPotK, zato bi bila vsaka sprememba, ki bi zniževala doseženo raven varstva, korak nazaj. Po njenem mnenju ima oškodovanje potrošnikov pri finančnih storitvah daljnosežne posledice ne le za posameznika, ki lahko doživi osebni bankrot, ampak tudi za državo, saj prezadolženost ljudi povzroča socialne probleme v družbi, spodbuja kriminaliteto zaradi nasilne izterjave in omogoča pranje denarja skozi potrošniško kreditiranje (Križnik, 2005, str. 13).

ZPS meni, da bi morali obdržati sedanjo minimalno harmonizacijo in možnost za sprejem ostrejših nacionalnih zakonskih določil, ker so razlike v ozaveščenosti potrošnikov pri potrošniškem kreditiranju po državah, zlasti med starimi in novimi članicami, zelo velike. V zadnjih potrošnikom manjka znanja in izkušenj, trg potrošniških kreditov pa se hitro spreminja in postaja čedalje bolj sofisticiran, zato mora imeti nacionalni zakonodajalec možnost prilagoditi zakon razmeram na trgu in s hitro intervencijo preprečiti zlorabe (Križnik, 2005, str. 13).

10. SKLEP

Nekoč je veljalo pravilo, da ima človek, ki najame kredit, denarne težave. Beseda je predvsem z razvojem kreditnih kartic izgubila slabšalni pomen, in kredit je postal sestavni del načina življenja.

Potrošniki s premajhno kreditno sposobnostjo predstavljajo za banke preveliko tveganje, zato mnogim izmed njih ne preostane drugega, kot da se obrnejo na posojilodajalce, ki so njihovo tveganost sicer pripravljene sprejeti, vendar pod neprimernimi pogoji, ki se pogosto izkažejo za oderuške. Regulativa potrošniških kreditov je zato v prvi vrsti namenjena zaščiti potrošnikov.

Glavna težava ZPotK je bila izločitev hipotekarnih kreditov iz obsega uporabe tega zakona, kar je pripeljalo do pravne praznine na področju nadzora nad tovrstnimi krediti, kar so nekateri posojilodajalci s pridom izkoristili. ZPotK je bil v letu 2004 sicer noveliran, vendar vse pomanjkljivosti niso bile v celoti odpravljene, predvsem glede vključevanja določenih vrst stroškov v izračun EOM, poleg tega pa še vedno prihaja do izogibanja določbam ZPotK.

Poleg upoštevanja nacionalnih težav, ki bi jih bilo mogoče odpraviti s dopolnitvijo ZPotK, je potrebno vsako spremembo ZPotK pripraviti z ozirom na predlog direktive, ki bo urejala to področje na evropski ravni, saj prepogoste spremembe zakonodaje niso v interesu nikogar.

Evropski notranji trg potrošniških kreditov glede na podatke o integraciji tega trga praktično še ni vzpostavljen, saj prekomejni potrošniški krediti predstavljajo zelo majhen delež v celotnem obsegu potrošniških kreditov v EU. Razlogov za tako stanje je več, eden glavnih pa je raznolikost nacionalnih zakonodaj, ki je posledica obstoječe direktive, ki temelji na načelu minimalne harmonizacije, zato je Komisija predlagala načelo maksimalne harmonizacije, ki bi odpravilo razlike med nacionalnimi ureditvami.

Poglaviten cilj predloga nove direktive je integracija posameznih nacionalnih trgov potrošniških kreditov znotraj EU, vendar pa samo načelo maksimalne harmonizacije ne bo pripeljalo do nje, saj so z njim povezane določene težave, značilne še posebno za potrošniške kredite. Sprejemanje enotne zakonodaje za 25 držav članic je zelo dolgotrajen proces, ki ni primeren za tako hitro razvijajoče se področje, kot je trg potrošniških kreditov. Države članice se ne želijo odpovedati možnosti hitrega ukrepanja s pomočjo spremembe nacionalne zakonodaje v primeru socialnih oz. gospodarskih potreb po takšem ravnanju, čemur smo bili priča tudi v Sloveniji. Nacionalne trge potrošniških kreditov poleg zakonodaje oblikujejo tudi gospodarske, kulturne in druge značilnosti, ki jih z zakonodajo ni mogoče poenotiti.

Iz dosedanjega razvoja dogodkov je mogoče razbrati potrebo po odpravi minimalne harmonizacije na področju zaščite potrošnikov, saj se je izkazala za neučinkovito pri vzpostavitvi notranjega trga potrošniških kreditov v EU, hkrati pa tudi maksimalna harmonizacija ne zagotavlja boljšega rezultata, saj so prednosti minimalne harmonizacije njene slabosti. Potrebna je torej neka srednja pot, ki se kaže v načelu vzajemnega priznavanja.

Glede na to, da vzpostavitve notranjega trga potrošniških kreditov v EU, ki bi nedvomno imela številne prednosti tako za kreditorejmalce kot kreditodajalce in posledično za nacionalna gospodarstva držav članic in EU kot celote, ni mogoče doseči samo z novelo obstoječe direktive, si je potrebno na evropski ravni prizadevati za odpravo vseh ostalih ovir, ki še obstajajo na poti do tega cilja.

Regulativa potrošniških kreditov je v prvi vrsti namenjena zaščiti potrošnikov, vendar po drugi strani pri poslovanju ne sme preveč omejevati kreditodajalcev, ravnotežje med tema dvema poloma pa je zelo nestabilno.

LITERATURA

1. Coumaros Jean et al.: Consumer Credit in Europe: Riding The Wave. London : Mercer Oliver Wyman, 2005. 72 str.
2. Čibej Jože Andrej: Učenost, ki se obrestuje. Delo, Ljubljana, 4.1.2001.
3. Diez Guardia Nuria: Consumer Credit in the European Union. Bruselj : European Credit Research Institute, 2000. 64 str.
4. D.P.: Začudeni ob oprostitvi notarke Toryjeve. Delo, Ljubljana, 1.4.2005.
5. Drol Novak Živa, Ilovar Gradišar Sonja: Potrošniški krediti: kaj moramo vedeti o Zakonu o potrošniških kreditih. Ljubljana : Mednarodni inštitut za potrošniške raziskave, 2004. 16 str.
6. Kleimeier Stefanie, Sander Harald: Consumer Credit Rates in the Eurozone. Bruselj : European Credit Research Institute, 2002. 63. str.
7. Križnik Božena: Vrtoglave obresti na verigo. Delo, Ljubljana, 2.4.2004.
8. Križnik Božena: Malo dobro, malo površno. Delo, Ljubljana, 8.4.2004a.
9. Križnik Božena: Neverjetno, EU rahlja nadzor nad oderuhi. Delo, Ljubljana, 15.2.2005, str. 13.
10. Križnik Božena: Obrestne mere dol, obseg posojil pa gor. Delo, Ljubljana, 16.2.2005a.
11. Križnik Božena: Popust je v resnici cena kredita. Delo, Ljubljana, 22.6.2006.
12. Križnik Božena, Viršek Damjan: Ni nadzornika za Orionove posle. Delo, Ljubljana, 28.1.2004.
13. Križnik Božena, Viršek Damjan: Srečen, ker ni padel v Orionovo past. Delo, Ljubljana, 30.1.2004a.
14. Lannoo Karel, Mata Muñoz Almudena: Integration of the EU Consumer Credit Market. Bruselj : Centre for European Policy Studies, 2004. 19 str.
15. Massenbergh Hans Joachim: Milestones on the road to a European single market for financial services. Association of German Banks.
[URL: <http://www.germanbanks.org/download/092005/milestones.pdf>], 7.4.2006.
16. Miklavčič Barbara: Ni nadzornika za posle Orionu. Delo, Ljubljana, 4.2.2004.
17. Praprotnik Rok: Branko Lužar. Delo, Ljubljana, 24.9.2004.
18. Ribnikar Ivan: Posojilo in/ali kredit. Bančni vestnik, Ljubljana, 1998, 3, str. 4.
19. Viršek Damjan: Petrinova pripravlja past za oderuhe. Delo, Ljubljana, 27.2.2004.
20. Viršek Damjan: Struktura posojil že izraža pričakovanje evra. Delo, Ljubljana, 24.2.2006, str. 22.
21. Vuksanović Igor: Stanovanjska posojila. Delo, Ljubljana, 3. 6. 2005.

VIRI

1. Directive of the European Parliament and of the Council on the Harmonisation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Credit for Consumers. Proposal. Commission of the European Communities. 89 str.
[URL: http://europa.eu/eur-lex/en/com/pdf/2002/com2002_0443en01.pdf], 2002.

2. Direktiva Evropskega Sveta in parlamenta o usklajevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniških kreditnih pogodbah in o spremembi Direktive Sveta 93/13/ES. Spremenjen predlog. Komisija evropskih skupnosti. 69 str.
[URL:http://europa.eu.int/comm/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/2ndproposa1_sl.pdf], 2005.
3. Efektivna obrestna mera. Ljubljana : Združenje bank Slovenije.
[URL: <http://www.zbs-giz.si/slo/sporocila/arhiv2004/Eom220304.htm>], 2004.
4. Mesečni bilten. Ljubljana : Evropska centralna banka, 2006. 186 str.
5. Krediti in obrestne mere. Mesečna informacija. Ljubljana : Banka Slovenije. 23 str.
[URL: http://www.bsi.si/html/arc/krediti&OM/kom_februar06.pdf], februar 2006.
6. Questions and Answers on Consumer Credit.
[URL:<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/361&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>], 28.1.2006.
7. Poročilo o finančni stabilnosti. Ljubljana : Banka Slovenije, 2005. 196 str.
8. Proposal for an EC Consumer Credit Directive – Supplementary Consultation. London : DTI, 2006. 95 str.
9. Specializirano svetovanje in informiranje potrošnikov s področja Zakona o potrošniških kreditih.
[URL:<http://www.zpszveza.si/ZPSstrani/zpsV1.0.nsf/0/5AEFAB3ADB72450DC1256FD3006D44DC?OpenDocument>], 22.2.2006.
10. Strokovne podlage za predlog sprememb in dopolnitev Zakona o potrošniških kreditih in njegovih podzakonskih aktov. Ljubljana : Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, 2005. 70 str.
11. What is at Stake.
[URL:http://europa.eu.int/comm/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/ccd_stake_en.htm], 28.1.2006.
12. Zakon o potrošniških kreditih (Uradni list RS, št. 41/04).
13. Zakon o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 98/04, uradno prečiščeno besedilo).

PRILOGE

PRILOGA 1

EOM se izračuna po naslednji matematični formuli (ZPotK, 2004):

$$\sum_{j=1}^m \frac{a_j}{\left(1 + \frac{EOM}{100}\right)^{t_j}} = \sum_{k=1}^n \frac{b_k}{\left(1 + \frac{EOM}{100}\right)^{t_k}},$$

kjer je:

Epsilon – vsota;

m – število prejetih zneskov – tranš, če se kredit porablja postopoma, drugače je $m = 1$;

a_j – prejeti zneski, katerih vsota je enaka znesku kredita;

t_j – dolžina intervala, izražena v letih in delih leta, med začetnim trenutkom (datumom prejetja prve tranše kredita) in datumi naslednjih tranš (če so);

n – število obremenitev, ki jih tvorijo vsa odplačila kredita in skupni stroški kredita;

b_k – posamezni zneski plačil;

t_k – dolžina intervala, izražena v letih ali delih leta, med začetnim trenutkom (datumom prejetja prve tranše kredita) in datumi posameznih odplačil oz. posameznih plačil skupnih stroškov kredita.

EOM je letni odstotek obresti, ki se lahko izračuna, če so pogoji v enačbi znani iz pogodbe ali drugače.

PRILOGA 2

Skupna EOM (S) je EOM, pri kateri se upošteva valorizacijska stopnja (VS) in se izračuna po formuli (ZPotK, 2004):

$$S = \left(\left(1 + \frac{VS}{100} \right) * \left(1 + \frac{r}{100} \right) - 1 \right) * 100,$$

kjer je:

VS – valorizacijska stopnja, ki je enaka letni obrestni meri, s katero se zagotavlja ohranitev realne vrednosti po Zakonu o predpisani obrestni meri zamudnih obresti in temeljni obrestni meri (Uradni list RS, št. 45/95);

r – realna obrestna mera.

PRILOGA 3

Tabela 1: EOM pri isti odplačilni dobi ter različnih obrestnih merah in stroških kredita

Znesek kredita	Odplačilna doba	Obrestna mera	Stroški	EOM
1.000.000,00	36 mesecev	8,50	43.936,00	11,80
1.000.000,00	36 mesecev	8,40	53.936,00	12,49

Vir: EOM, 2004.

Na višino EOM poleg cene denarja vplivajo tudi stroški kreditne storitve, ki se razporedijo na večji ali manjši znesek kredita, na daljše ali krajše odplačilno obdobje. Višina EOM je zato pri enakih osnovnih vhodnih podatkih (pogodbeni obrestni meri, znesku ali odstotku stroškov,...) zelo odvisna od zneska kredita in časa njegovega odplačevanja, zato je primerjava kreditov, ki se razlikujejo po teh dveh podatkih, nekorektna: nižji kot je znesek kredita in krajši kot je čas odplačila, višja je EOM. Medsebojno so zato primerljivi le krediti z enako ročnostjo in zneskom (Tabela 1).

Tabela 2: EOM pri istem znesku kredita, obrestni meri ter različnih odplačilnih dobah in stroških kredita

Znesek kredita	Odplačilna doba	Obrestna mera	Stroški	EOM
300.000,00	3 mesece	7,50	10.000,00	27,36
300.000,00	6 mesecev	7,50	10.000,00	19,38
300.000,00	12 mesecev	7,50	10.000,00	14,12
300.000,00	12 mesecev	7,50	5.000,00	10,73
300.000,00	12 mesecev	7,50	0,00	7,50 *

* obrestovanje je konformno

Vir: EOM, 2004.

PRILOGA 4

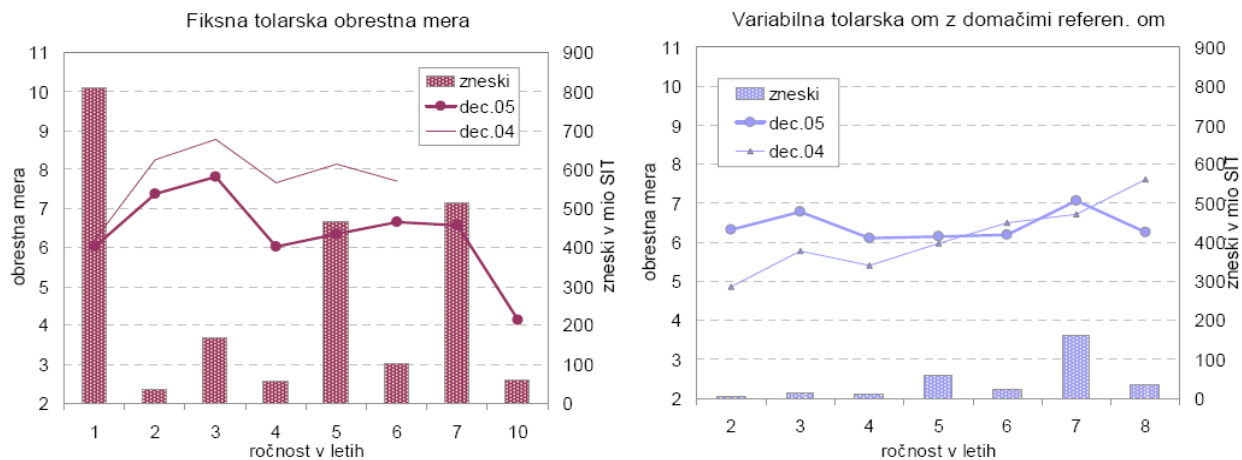
Tabela 3: Obseg novih potrošniških posojil prebivalstvu v Sloveniji v decembru 2005

	skupaj			po ročnosti								
	mio SIT	mio SIT	v %	do 1 leta			do 5 let			nad 5 let		
		povp.	obd.		obd.			obd.			obd.	
	zadnji mesec	zadnjih 12 mes.	2005/ 2004	zadnji mesec	zadnjih 12 mes.	2005/ 2004	zadnji mesec	zadnjih 12 mes.	2005/ 2004	zadnji mesec	zadnjih 12 mes.	2005/ 2004
Tolarska s fiksno OM	2255,1	2027,2	8,0	853,1	914,8	-12,6	727,2	674,7	18,2	674,8	437,7	68,6
z variabilno OM	1777,8	2114,3	-15,9	74,1	93,4	-10,7	402,1	624,0	-45,6	1301,5	1396,8	10,5
Z devizno klavzulo	704,4	754,0	26,9	39,5	53,6	1,4	49,7	61,3	-42,4	615,2	639,1	46,9
Devizna	1376,4	1118,6		164,3	79,0		135,5	96,2		1076,6	943,4	
Skupaj	6113,7	6014,0	18,4	1130,9	1140,7	-6,3	1314,5	1456,3	-20,9	3668,2	3417,0	69,2

Vir: Krediti in obrestne mere, 2006, str. 11.

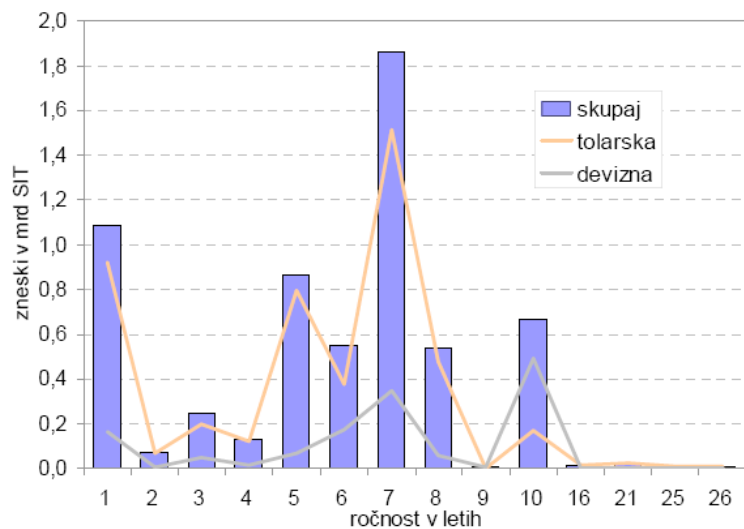
PRILOGA 5

Slika 1: Krivulja potrošniških obrestnih mer glede na način obrestovanja



Vir: Krediti in obrestne mere, 2006, str. 9.

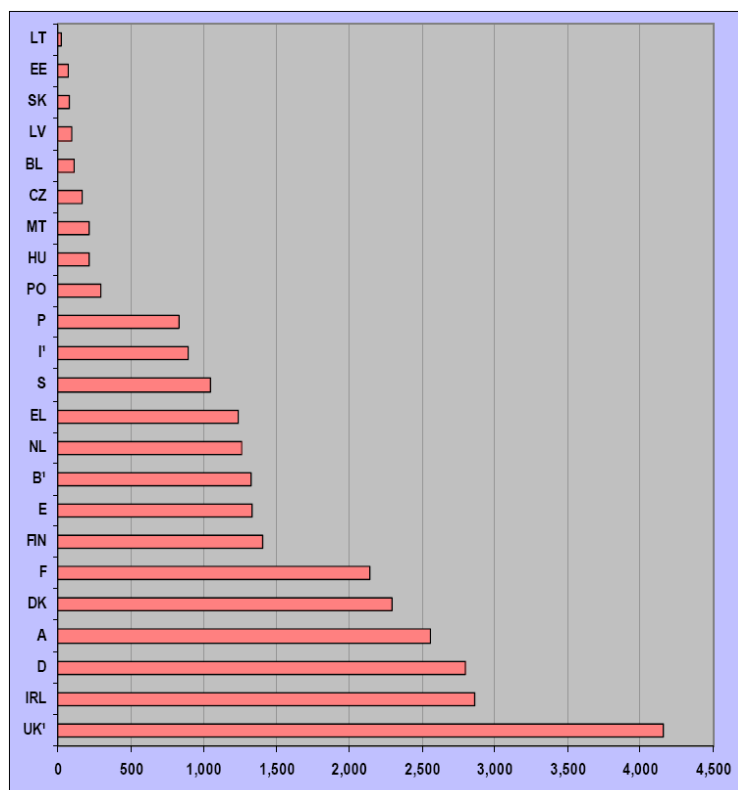
Slika 2: Nova potrošniška posojila v Sloveniji po ročnosti v decembru 2005



Vir: Krediti in obrestne mere, 2006, str. 8.

PRILOGA 6

Slika 3: Potrošniški krediti na prebivalca leta 2003



Vir: Lannoo, Mata Muñoz, 2004, str. 10.